

ТИЖНЕВИК РЕВІЄ НЕВОЖДАКІЄ UKRAÏNIËNNE ТРІДЕН'О

Число 22-23 (128-129), рік вид. IV. 17 червня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 17 червня 1928 року.

Рідко трапляється хоч в чомусь зійтися з теперішніми окупантами України, погодитися з якимись їх заходами, бо рідко, надзвичайно рідко, захожуються вони коло чогось такого, що може вийти — проти їх власної волі — на користь українському народові.

Читальник може пам'ятає, — а як забув чи не читав, то нехай буде ласкав прочитати попереду, — нашу передовицю в числі 7(113) з 12 лютого цього року. Говорили ми там про національну політику совітів. Спиналися над долею тих мільйонів української людности, що опинилися в РСФСР, тоб то під безпосередньою зверхністю Москви, та доводили конечну потребу забезпечення їх національних прав і прилучення територій РСФСР, заселених нашими людьми та сумежних з УССР, до України. Обов'язок подбати про це спадає за нинішніх обставин на Харків, який до останнього часу не виявляв жадного інтересу до цієї справи.

«Для цих мільйонів наших земляків, — писали ми тоді, — не робить нічого Москва. Не насмігйтесь озватися в їх оборону проти її волі і Харків».

Мусимо привселюдно покаятися, — він ніби починає спромогатися на цю сміливість, — і робимо це з тим більшою приємністю, що саме ми чотири місяці тому назад вказували звідси туди на конечну необхідність ступити власне на цей шлях.

Совітські газети принесли кілька часу тому повідомлення про ініціативу, яка вийшла в харківських урядових колах після розгляду вислідів всесоюзного перепису, — а саме знати нарешті перед союзною владою питання про забезпечення національних прав української людности в РСФСР та про прилучення сумежних територій з суціль-

ним українським населенням, як от Таганрогщина, південні частини Курщини та Вороніжчини, до УССР.

Не знати, у що вил'ються ці заходи і які вони дадуть наслідки. Але вже самий факт, що розпочато щось чи має принаймні розпочатися в цьому напрямку, безперечно заслуговує на увагу.

В тій же передовиці, про яку ми згадували, давали ми таке гасло:

«Оборона своїх прав, задоволення своїх потреб — це справа самої людності».

І ще за панування совітів гаслом українських підданих безпосередніх Москви повинна бути вимога утворення автономної української республіки, як першого етапу до прилучення до матері України.

Коли тепер може бути поставлено вже впрост питання про негайний перегляд кордонів «братських республік», тим краще. Можемо з того тільки радіти.

І коли сьогодні Харків збирається нарешті виступити проти Москви — звісно з своїх власних міркувань — і в обороні національних інтересів українського народу, — це показчик не доброї його волі, а того, якої сили набрав уже на Україні національний рух, що з ним, — хочая вони того чи ні, — мусять рахуватися окупанти.

«Не раз одмічали ми на сторінках «Тризуба», — писали ми 26 лютого цього року в ч. 9 (115) з приводу кінця жидівської колонізації на нашому півдні, — що на Україні життя живе й здорове сильніше від большевицької теорії; не раз одмічали, як московським попіхачам в Харькові приходиться поступатися комуністичними витівками перед волею нашого народу... Де-далі, то все частіше доводиться червоним окупантам поступатися перед тією волею народньою, яка безупинно наростає й міцнішає».

Можемо сьогодні знову і знову це повторити: цього безупинного наростання, цього непереможного зміцнення — нове свідчення перед нами.

* * *

Прийняття представника українських організацій до дорадчого органу в справах біженських у Женеві вирішує нарешті ту справу, важливість якої ми доводили з самого початку «Тризубу». В цілій низці передовиць нагадували ми нашому громадянству про необхідність координації роботи його організацій в різних країнах, про нагальну потребу оборони інтересів правних та матеріальних української еміграції в Женеві перед установами Ліги Націй та Міжнародного Бюро Праці, про конечність українського там представництва.

Прийняття проф. Ол. Шульгина до дорадчого органу в справах біженських установлює нарешті той потрібний звязок, якого брак так давався нам в знаки, між центральними організаціями нашої еміграції та тими міжнародними установами, що на них лежить опіка та допомога біженцям.

Постанова, прийнята на останньому V-му з'їзді Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, який пройшов у такій діловій атмосфері і значно скріпив справу об'єднання в цій країні наших земляків, що зостаються вірними старому прапорові боротьби за державність, передає тому ж проф. Ол. Шульгинові і представництво інтересів Союзу. Таким чином в руках нашого представника перед женецькими установами скупчено уповноваження з усіх країн, де наша еміграція збилася в поважній кількості, або де вона спромоглася вже на утворення центральних органів.

Не спинятимемося ми тут на вазі того звязку з міжнародними установами, на значінні нашого представництва там. Ті можливості, якими так довго і сліпо нехтували наші еміграційні об'єднання, можливості використати до певної міри ту оборону та допомогу, що ними вже од давнішого часу оточено еміграцію інших народів, одкриваються тепер і перед нашими людьми.

Звісно, це тільки перший крок. Перед нами чималі труднощі. Уже сама зустріч, якою привітали нашого представника в Женеві росіяне, що мають там ще не малі впливи, доля його першого принципіального виступу показують, з якими перешкодами доведеться нам боротися. Престорогою нам нехай буде одностайний фронт протиукраїнський, що його зайняла в цій справі вся московська еміграційна преса од «Дней» до «Возрожденія», намагаючись збити перші організовані заходи нашої еміграції в обороні своїх інтересів перед міжнародними чинниками, яких та преса залякує «політикою».

Перед нами багато труднощів. Сила роботи. Зроблено тільки початок діла. Стоїть завдання найближче — перетворити представництво в Женеві в постійне, заснувати при ньому певний, хоч маленький, апарат, який би уважно стежив за справами в відповідних установах та підтримував контакт з заінтересованими нашими організаціями.

Досягти цього можна тільки координованими зусиллями наших еміграційних центрів, які мають зробити все, від них залежне, щоб допомогти нашому представникові в його нелегкій роботі.

Літературні спостереження*).

I.

Мої уваги про наше письменство доводиться мені почати з підкреслення неприродного становища нашого красного письменства та неприродного відношення до його нашого громадянства. Події останнього десятиріччя, здавалося-б, з надмірним налишком постачають матеріялу для поєсти, для драми, для сатири, для якого хоче гатунку красного письменства, а, на жаль, ми не маємо такого розвитку його, щоб хоч в малій мірі відповідав цьому багатству матеріялу. З другого боку серед громадянства панує небувала ще байдужість до своєї белетристики, нею не цікавляться. Перепитайте хоч усю українську еміграцію, починаючи з верхів, ви дуже мало знайдете людей, хто-б читав не усе, що з'являється нового (а його зовсім не багато), а хоч де-що.

Пражда, Україна і досі, вже стільки років, в стані ейни, «*inter arma silent musae*»; уся увага громадянства звернута на політику і в цьому може головна причина того, що воно не цікавиться красним письменством... Але zarazом це є і причиною слабшого розвитку цього письменства, бо при такому відношенні громадянства письменник мусить бути хворим на особливу письменницьку хворобу, щоб дослідити свої спостереження, обміркувати та доконати з їх більший та вартніший твір. Такі твори не пишуться з маху. Написати щось глибше та видатне не можна без великої праці, без глибокого думання, без многоразового перероблювання, а навіть і переписування. Це особливо потрібне там, де література менше розвинута, а мова не усталена. Отже неможна сподіватися, щоб хтось мав силу та охоту зняти на себе цю працю, наперед знаючи, що нею ніхто не цікавиться, що вона нікому не потрібна. Не тільки письменник впливає на читача; читачі мусять дати йому імпульс, заохоту до праці і, поки ми не будемо цікавитися працею наших письменників, ми ніколи не діждемо розвитку нашої літератури.

Цілком визнаючи першорядну вагу інтересів політичних в наші часи особливо, мушу проте підкреслити, що і для політичного життя народу розвиток його письменства має велике значіння а його занепад справляє некористний вплив і на політичне життя народу.

Розвиток художнього письменства є одним з показчиків культури та обдарованности народу, утворює його репутацію та відношення до його інших народів. Кожному з нас доводилося чути як представники інших народів силкуються доводити користність для нас денационалізації тим, що, приймаючи чужу народність, ми з нею дістанемо і чуже письменство, розвинутіше та багатше за наше. Не раз доводилося чути

*) Досі через різні обставини «Тризуб» не озивався як слід на явища літературного життя. Тепер вирівнюємо цю прогалину. Далі міститимемо статті на літературні теми, які належать перу одного з видатніших авторів наших, що його співробітництво пощастило нам придбати.

і від своїх денационалізованих земляків, як вони виправдують своє одступництво впливом та красою чужої літератури.

До того-ж саме на еміграції і насамперед для неї ще в значно більшій мірі, як для земляків, що залишилися на рідній землі, красне письменство, читання та відчування його має особливе і дуже велике значіння так з огляду політичних інтересів народу, як і в усіх інших відношеннях.

Головний інтерес, головне завдання української еміграції є врятувати свою національність, здвигнути її на відповідне її вартості та її гідності становище. Головне і найбільше загострене її почуття є патріотизм, а пробуває вона у чужій стороні, у віддаленні од свого народу та його життя.

Патріотизм є складним почуттям, що поживляється з кількох джерел. Сюди належать, наприклад, замилювання природою рідного краю, його «тихими водами та ясними зорями», захоплення політичною могутністю та силою свого народу або надіями на їх осягнення. Але головною, найміцнішою підвалиною патріотизму, без якої він не може бути сталим у всяких пригодах, все була і буде любов до живих людей, до своїх земляків, до особливостей їхнього побуту, звичаїв, їхньої психіки, складу думання та відчування, часом не в тім навіть їх вигляді, який вони мають в цю біжучу хвилину, а в тих можливостях, яких цей нарід вдатен досягти в будучині в своїм розумовім та моральнім розвитку. І ці можливості може передбачати чи передчувати тільки людина в такій мірі споріднена з своїм народом, що відчуває особливе, тільки його народове і еластичне взаємовідношення різних психічних рис.

Тільки на цьому ґрунті, який обіймає без порівняння велику кількість людських взаємовідносин та інтересів, виростає сила та міць патріотизму і він захоплює та володіє людиною незалежно від її переконань, бажань та намірів. Це почуття підсвідоме і через те особливо могутнє. Та для його необхідні вражіння від своєї людности, її життя, її звичаїв, її побуту і т. д., а еміграція силою подій одірвана од свого народу в його цілості з усією різноманітністю станів, верств, особ. Цих вражінь бракує для росту та підтримки серед еміграції патріотизму, а особливо вони потрібні для емігрантів молодого віку, які не встигли в рідних обставинах напитися їми. В такій виключно перейнятій патріотизмом родині, якою була колись родина Орликів, син залишився українським патріотом, працював на користь України, але позбавлений тих вражінь непомітно для себе зробився французом, а його нащадки чий знають вже, що то є Україна?

Ніщо не в силі замінити те, що дають безпосередні вражіння рідного життя, але художнє талановите змалювання його, і тільки воно, може до певної міри задовольнити цю скрайне важливу потребу, важливу як для кожного окремого емігранта, так і для національної справи.

З України мусіли емігрувати найдіяльніші патріоти в значній кількості. Їх відчуження цілковите чи часткове було-б занадто великою втратою для національних, в тім числі політичних, завдань України. Красне письменство могло-би багато вдіяти, щоб не допускати цього.

Без його в віддаленні од рідних обставин бліднуть образки рідного життя, а разом з тим неминуче буде бліднути і патріотична відданість. Наука і публіцистика мають інші заєдання, впливають іншими засобами, вони занадто інтернаціональні і не мають змоги доконати цього.

Я не буду казати тут про значіння красного письменства для загального розвитку почуттів та думання як людей найвищої освіти, так і загалу, ні про значіння його для розвитку мови, ні нарешті про те, який має воно часом вплив на розвиток гуманітарних наук, бо образи, спостережені та змальовані художником, не раз викликали в теоретиків узагальнюючу ідею. Все це і само собою надає велике значіння та вагу красному письменству у житті кожного народу та і не залишається без впливу і на його політичну долю. Я хотів насамперед підкреслити вагу красного письменства в наших емігрантських умовах та, оскільки зможуть мої сили, сприяти тому, щоб громадянство наше виступило з того шкодливого становища, де письменники не пишуть добре, бо не варто працювати, коли їх не читають, а громадянство не читає, бо письменники не дуже добре пишуть.

І ті, і ті повинні зробити усе, щоб врятуватися з цього топчака, де може їм завернути голови, а громадянство мусить признати, що громадське життя є остільки складним з'явищем, що не може обмежитися тільки політичними, тільки науковими або і тільки художніми інтересами. Од доброго розвитку цих та ще і багатьох інших галузей людської творчості, усі вони розвиватимуться краще, а занедбання хоч однієї з їх буде шкодити і усім іншим і нації.

Давній.

Український Никодим.

Минув та в забуття одійшов проклятої пам'яті найбільш пропавший час нашого національного лихоліття — друга половина XIX ст. Сумлінно можна сказати, рівняючи нинішній час з тодішнім: хоч гірше, але інше. Тяжкі удари по нації, пробудженій в огні революції, тепер викликають лише нові іскри протесту — активного і пасивного, спонукають до нової, все більш завзятої, боротьби за своє національне право. Але так ще недавно українське життя уявляло іншу, смутнішу картину. На протязі майже трьох століть режим поневолення досяг на Україні найголовнішого результату; одірвав од української маси народньої інтелектуально та економічно сильніші її елементи, приспав у них почуття національне, поставив їх інтереси та їх життєву працю у конфлікт з інтересом національним. Безодня глибока поділила «панів» і «людей». Українське національне життя поплило по такому річищу, що реальні інтереси «пана» наражалися на конечну страту, коли не розходилися з національними інтересами українського народу. Тож треба було не лише певної свідомости, а й саможертви, щоб під грубою корою неприродних відносин не лише вбачити правдиві засади національного

поступованя, але й на ділі підпорядкувати свої особисті інтереси життєві національним інтересам поневоленої України. Коли це, порівнюючи було легше для декласованої інтелігенції — вона переборювала лише ідеологічні упередження, — то трудніше було національно себе самоозначити елементам, які належали до класів командних, що в своїх руках держали силу адміністративну чи економічну. Тому серед великоземельного чи великопромислового панства на Україні, українського з походження, «склонність кь чинамъ, наипаче же кь жалоганью» вь різних формах останнього зидимо перемагає над інтересом національним. Серед цих шарів соціальних бачимо вірні народній справі лише одиниці, які можна по пальцях порахувати. Одиниці ті були не лише винятками, але й білими кружками серед сього соціального оточення, бо, підклоняючи своє поступовання ідеальним інтересам батьківщини, потребам її визволення, усвідомленню українських народніх мас, як головної бази для боротьби за те визволення, ці білі кружки ішли в супереч сьому поступованню їх соціального класа. Такі виняткові типи мають не лише теоретичний інтерес для соціолога, — їх погляди, життя і діяльність складають певну сторінку в історії нашого національного поневолення й нашої боротьби визвольної та заслуговують на ширшу увагу.

Одним з таких відрадных винятків серед заможної верстви української був Василь Федорович Смиренко, — постать надзвичайно інтересна на тлі тодішнього суспільства. Син українського селянина (народився р. 1835), він на протязі свого доєголітнього віку (помер р. 1905), серед загального дезертирства національного, залишився до кінця днів своєї сином сього народу, свідомо не лише розуміючи, але й спомагаючи його національним завданням. Участь його в українській справі мала форму дуже відмінну від тої, в якій виявлялася національна праця загалу української інтелігенції, що працювала майже виключно в ділянках інтелектуальної праці. Українські діячі того часу були звичайно — літератори, педагоги, а коли й працювали на якомусь іншому полі, то сею еластиво українську працю виявляли так само у сфері українського слова, а не в якій більш чинній практично. Проти український режим державний примусом заганяв національну працю у цей вузький кут, позбавляючи її ширших перспектив та практичного чину. В. Ф. Смиренко, глибокий націоналіст український, вдачу мав суто практичну та з тої практичної засади підходив він і до праці для української справи. Собі поставив він завданням здобувати матеріяльні засоби для української справи і, своїм хистом та енергією добившись добрих матеріяльних результатів, він спомагав матеріяльними засобами громадській праці тих, кого вважав за компетентних у тій праці.

Характерна була це постать з того боку, що ідеалізм у цілях сполучався в його з цілковитим практицізмом у засобах. Пригадую такий випадок. Один з українських інженерів, відомий своїм великим патріотизмом, широкими плануваннями при малій практичності, склав проект підприємства, що обіщувало великі прибутки, які мали б піти для української справи. Я був присутнім, коли автор проекту реферував його В. Ф. Смиренкові. Той вислухав уважно, визнавав саме підприємство

за раціональне, обіцяв його фінансувати, згоджувався дати значну суму для потрібного технічного дослідження, але поставив умови кінцевого технічного контролю, що забезпечував би раціональне провадження справи. Автор проекту вдався в амбіцію, і підприємство не здійснилося — не з вини В. Симиренка, що не жалував грошей на українську справу, але цинив гроші, як еквівалент праці, і не кидав їх на вітер. На протязі кількох десятків літ до революції мало яка національна справа українська виникала та переводилася без матеріальної допомоги В. Ф. Симиренка — головню через посередництво В. Б. Антоновича, на якого компетенцію в громадській праці В. С. покладався цілком.

З боку В. Симиренка це був не абстрактний інтерес до української справи, а живе життєве заінтересовання до неї. Коли він здебільшого ухивлявся сам вирішати міру значіння тої чи иншої національної справи, покладаючись у тім на громадську компетенцію кого иншого, то самими тими справами інтересувався він річево й глибоко. Рада «Тула» (Товариство Українських Поступовців), — організація, що провадила національну акцію до самої революції, — часто запрошувала В. Симиренка на свої наради, і на тих нарадах цей фаховець — техник виявляв інтерес широкого національно-громадського порядку. Пам'ятаю, з яким живим інтересом входив він у деталі першого суто-українського книгарського підприємства під фірмою «Кіевской Старини», — те підприємство задячує чимало не лише матеріальній його допомозі, але й дуже цінним провідним порадам на перших часах. Так само живо входив він у справу організації продажу книжок через книгоношів. Пам'ятаю, з яким інтересом слухав він мою доповідь про видавництво «Вік», що зразу розпочало роботу на широку, як на той час, скалю і потребувало лише тимчасової матеріальної підпори; і ту допомогу видавництво дістало, завдяки їй стало на ноги та розвинуло свою діяльність.

Цей техник — фаховець входив не лише в такі справи, що мали в собі певні практично — фінансові сторони, але й з однакою інтересом входив також у справи організаційно-громадські. Напр., дуже інтересувався він діяльністю українського гуртка в київській семінарії — давав тому гурткові на протяз багатьох літ постійну матеріальну допомогу, завдяки якій гурток мав свою конспіративну квартиру, бібліотеку, скликав періодично з'їзди своїх укінчених товаришів-учителів та священників, ширив серед народу українську книжку. В своїй цукроварні він підпоміг утворити аматорську театральну трупу, що одіграла певну роль в історії українського театру (див. «Перед широким світом» Б. Грінченка та «Триста літ українського театру» Д. Антоновича.). Не буду тут перелічувати инших відомих мені фактів чинної участі В. Симиренка в українській справі, — роблю це в иншому місці, у своїх спогадах.

Увесь той чин провадився так, що справді ліва рука не знала, що робить права. Популярности мецената унікав він есемірно, і не «страхаради», а з прирощеної скромности, що задовольнялася почуттям виконаного обов'язку. Коли було треба, він, не бореться на полі громадському й політичному, виявляв і на зовні потрібну мужність. Мав він, напр., серйозні неприємності адміністративні з того привоу, що на свою цукро-

варню у с. Сидірівці на Київщині приймав він на роботу штундистів, яким адміністративно заборонено було працювати на фабричних підприємствах.

Взагалі-ж він був з натури українським Никодимом, що свою чинність українську переводив не на людських очах і не для людського ока. Свій заповіт склав він на добро української справи, з широким предбаченням міжнародніх ускладнень; і коли плани його не було доконано, то сталося це з причин, що їх перемогти не можна було.

В тих здобутках національних, які ми мали до революції та які стали базою для дальших ступнів українського національного руху, єсть певна вкладка, що походила з доброї волі, праці й гроша Василя Симиренка. В яких саме конкретних фактах та в якій мірі треба фіксувати національну заслугу цього українського Никодима, — це трудно і навіть ніколи не можна буде сказати — якраз з причини потаємного характеру його чину. А так вже мало залишилося живих свідків того чину, що могли-б подати бодай де-які його окрушини. Тому я дуже радий, що до мого заклику — написати спогади про В. Ф. Симиренка — прихильно поставилася людина, яка близько стояла до його особисто, — якраз автор «Панів і людей», що ставив собі мету — дослідити психологію національних та соціяльних антагонізмів на Україні. Гадаю, що навіть дрібні факти та не лише громадського, але й особистого життя характерної української постаті недавнього минулого — Василя Симиренка дадуть певний матеріял для історії української національної справи, — матеріял інтересний і для українського громадянства на еміграції. Бо в таких фактах — живі джерела підземні того руху, що так широко й повно виявився у найближкучішу добу нашої визвольної боротьби.

О. Лотоцький.

Спогади*).

I.

Василь Федорович Симиренко.

Починаючи мої спомини про Василя Федоровича Симиренка, почуваю себе не в силі скільки небудь відповідно змалювати його надзвичайно милий, дійсно чарівний образ. Особливою його, так зрідка властивою людям, прикметою була цілковита знеохота до яких будь хвали, слави та розголосу. Він не тільки не шукав їх, вони просто були йому прикрі;

*) Цими сторінками, присвяченими пам'яті мало широким колам громадянства відомого, але вельми заслуженого діяча нашого недавнього минулого, розпочинаємо друк уривків із спогадів В. Леонтовича, нашого відомого письменника і діяча.

здавалося, він разом і соромієся їх і не няв їм віри. Ця особливість його була в такій мірі підкреслена, що він не любив наєїть згадувати про щось, що можливо було б залічити в хвалу йому і, хіба випадково, можна було почути від його уривчасту згадку про щось подібне. Ще важче виявити в словах ту особливу моральну красу спокійної, переконаної в собі, відданої обов'язкам людини, з великим критичним розумом і щирими добротою та веселістю, відчуття якої не блідло і не слабло і при найближчих, майже щоденних з ним зносинах.

Недовзі як я скінчив університета, у мене склалися дуже добрі відносини з Василем Федоровичем і його жінкою, мою тіткою з материнного боку, а протягом останніх десяти років життя Василя Федоровича я бачився з ними трохи не щодня. Я глибоко любив їх обох; відчуваю і зараз згадку про їх як сьятости і з правдивим почуттям гордошів похваляюся тим, що і вони обоє любили мене. Їхнє відношення, близькість з ними були однією з найкращих сторін мого життя. Їх я вважаю своїми духовними батьками. Завжди, коли я щось писав, для мене було потребою перечитати їм написане, почутти їхню думку. Обоє вони були людьми широкої освіти, з виробленим літературним смаком і їхня оцінка та їхні уваги мали для мене непорушний авторитет. І зараз Василь Федорович і Софія Іванівна часто встають переді мною в моїй уяві так виразно як живі, і треба часом напруження волі, щоб вернути себе до свідомости, що їх вже нема.

Відданність Василя Федоровича Україні, його гарячий патріотизм склали зміст цілого його життя. Для сторонніх це не завжди було помітне в такій мірі, але ближчі люде гаразд знали, що ці почуття відбиваються, складають зміст кожного його вчинка, кожного його кроку. Коли з якихсь причин захоплення, здвиг почуття перемагали природню стриманність Василя Федоровича, вияв цього почуття в небагатьох і простих на вигляд словах набірав вражаючої сили.

Пригадуються мені два таких випадки; обоє на початку нашого зближення, коли національна свідомість, мушу те признати, ще не стала неподільною частиною моєї психіки. Якось Василь Федорович почав читати мені докладну записку чи подання Київської Старої Громади до уряду з приводу утисків українського письменства, оскільки пам'ятаю складену і подану одним з членів тієї Громади Івашенком (пізніше я ніколи нічого за його не чув). Враз посеред читання сльози здавили голос Василеві Федоровичеві і ледве чутний, але тяжкий та глибокий стогін примусив на хвилю перервати читання. В людині остільки стриманній, остільки на вигляд спокійній цей вибух почуття вражав особливо.

В ті-ж саме часи, недовзі, як написав я перше моє українське оповідання «Салдацький розрух», мені схотілося змалювати одного з моїх товаришів по Московському університету і я почав був писати російською мовою (воно ніколи не було скінчене). Трапилось, що недовзі приїхали до моїх батьків Василь Федорович та Софія Іванівна. Я перечитав їм вже написані перші три-чотири глави того оповідання. Василь Федорович слухав мовчки, а коли я попрохав його висловити свою думку, він тихо, ніби не хочаючи, але з таким почуттям та переко-

нанням одказав: «Написано добре, але боляче, що не для нас, не для свого народу та що знов і ви підете на чужий ґрунт, — що слова його наче випекли карб на моему сердці.

Мені було год п'ять, коли я вперше побачив Василя Федоровича. Хоч моя мати і його дружина були рідні сестри, але через те, що Симиренки мешкали на Київщині, а мої батьки на Полтавщині, залізниця проходила од нас далі як за сто верстів, а обидві родини вельми дбало працювали кожна у своєму ділі, бачилися та переїждували вони одні одних зрідка, навіть не що року.

Пригадую, як вперше на мой пам'яті, — мені було тоді год 5, — приїхали до нас Симиренки; довго перед тим розмовляли про це у нас в домі, бо це була подія, яка не часто траплялася. За ними послано коні далі як за сто верстів, до Кременчуку. Пригадую перші хвили зустрічі, і як мене вразила краса моєї тітки, яка справді була красунею та ще дужче виразив мене привітний та милий вигляд дядька.

Де далі ті вражіння зростали і були вони якись незвиклі, а разом і чарівні, бо ніхто у нас не тримався і не поводився так, як Василь Федорович, ніхто з великих так багато і так цікаво не розмовляв з нами — дітьми, як він. Він розповідав нам щось такого, що захоплювало дитячу уяву до самої глибини і розповідав усе по українському і це було нам дивно, але чомусь і приємно. Він показував нам дивні штуки: пересягнув через обідняний стіл вподовж, обійшов на руках докола нашої чималої залі, кидав разом три мячі і ловив їх усі, не даючи власти жадному, кидав віером з однієї руки цілу колоду карт і другою рукою ловив їх усі. Над вечір фітка сіла до роялю, який стояв у нас ніколи не розчиняючись, і вдвох з дядьком вони співали: «Ой п'є Байда», «Максим козак», «Як була я молодого преподобницею» і багато інших пісень, усе українських.

Не виразне, але дуже сильне і миле вражіння залишилося у мене від цієї зустрічі і якось сумно та порожнє здалося мені у наших горницях, коли від'їхали Симиренки.

* * *

Батько Василя Федоровича і дядько його з матириного боку, Яхненко народилися на Київщині. Були селяне кріпаки на оброці, наймали водяні млини і заобогатіли на млинарстві остільки, що викупилися на волю. Провадили і далі свої млини, але коли граф Бобринський, близько маєтку якого вони мешкали, поставив першу у Росії цукроварню, Яхненко та Симиренко придивившись поставили і собі цукроварню, що була другою тоді на цілу державу.

— «Що ви собі гадаєте, якщо розоритесь?» — перестерігав їх Бобринський. — «Та я якщо розорюся, то знов чоботи шитиму», — одказав Яхненко, який ззамолоду був шеґцем, — «а що ви, ваше сіятельство, робитимите, як розоритесь?»

Малим хлопцем Василь Федорович пам'ятав себе ще на млині колю якогось великого села і згадував, як бавився та гуляв з селянськими дітьми. В тих забавах він завжди водив перед над товаришами, бо був межи

їх найспритніший та найметкіший. Та незабаром батько і дядько його перейшли на цукроварство, закупили у графа Воронцова у Млієвському Городищі клапоть землі для заводського двору та поставили цукроварню.

В ті часи цукроварство вносило величезні прибутки. Обидва товариші були дуже добрими господарями та упорядчиками, мали велику енергію і за помічю покликаних спеціалістів стежили за технічними поліпшеннями в своїй промисловості та не боялися витратити, щоб їх заводити. Незабаром Млієвська цукроварня виросла начеб як городок. Поруч з нею попереу для її обслуговування, а далі як самостійне підприємство, були упоряджені технічні майстерні, у яких вироблялися різні машини і для себе і по замовленням. Господарі вимагали бездоганного виконання і, коли наприклад в циліндрі вже готової машини помічали хоч найменше дупельце, його розбиєно без жалю на очах в господарів. Одночасно вони дуже дбали, щоб життя служачих та робітників впорядити краще. Для їх були побудовані добрі помешкання, школа, бібліотека, лікарня, навіть театр.

Ставши у перші ряди тодішньої буржуазії, Яхненко та Смиренко не піддалися загальній в ті часи на Україні серед тих верств пошесті денационалізації, а завжди підкреслювали свою українську національність. Коли якось Яхненкові, котрий, яко старший віком, був керманічем в ділі, принесли з почти дуже важливого, але заадресованного Яхнову листа, він не схотів його прийняти: «Я Яхненко, а це якомусь Яхнову», казав він. Родинною мовою в обох родинх була українська... Звідки збереглася у їх ця національна свідомість при загальнім в ті часи її занепаді в людности? Може на ґрунті якихсь родинних спогадів, як те було і в Шеєченка. Василь Федорович між иншим чув в дитинстві родинний переказ, ніби прізвище «Смиренко» поєстало з того, що його предок козак так побивав ворогів, що його найменовано семиренким себ-то семируким. Цей настрій заховався і в обох синів старого Смиренка. Як відомо Платон Федорович видав своїм коштом перше видання шеєченкового «Кобзаря». В часи його керування Млієвським заводом в його адміністрації були українці: проф. Кістяківський — юрисконсульт, Чубинський і інші. Що до Василя Федоровича теж доводить усе життя його.

І Яхненко, і Смиренко піклувалися, щоб дати дітям найкращу освіту. Василь Федорович вчився поперед у французькому пансіоні у Петербурзі, а за спеціальною технічною освітою поїхав до Парижу, де вчився у вищому політехнікумі (якому саме не пам'ятаю). Чужоземна освіта та життя на чужині само собою не могли сприяти витеоренню національної свідомости, але дитячі вражіння в родині та серед товаришів селян витворили міцну українську стихію, а зустріч з Кістяківським та Чубинським сприяла, певно, увторенню національної свідомости. Вони-ж таки мабуть приєднали його до тогочасних українських гуртків, серед яких особливо близькі відносини склалися у Василя Федоровича з Володимиром Боніфатієвичем Антоноґичем.

Так широкий та раптовий розвиток підприємства, хоч воно і видавало добрі прибутки, вимагав таки користування кредитом і, як звичайно на великих підприємствах, і на Млієєському заводі були великі борги тим паче, що господарі користувалися загальним довір'ям, а покладалися на свої сили і на своє діло і не боялися позичатися для його розвитку.

Після їх смерті керування підприємством перейшло до рук старшого брата Василя Федоровича Платона і розвивалося далі, але коли Василь Федорович кінчав паризького політехнікума, ціла низка нещасливих обставин звалилася на діло і воно захиталося.

Через що так сталося, я ніколи не чув од Василя Федоровича, але тільки од родичів. Зазначували такі причини:

1) Фірма позичала гроші переважно у польських панів. Коли почалося повстання, усі кредитори поляки почали правити раптового повернення боргів, а це для кожного підприємства не легко.

2) На нещастя в касіра, якому було доручено виплачувати борги, викрадено чемодан з виплаченими вже тратами на 200.000 карбованців і виплату по частині з їх почали вимагати вдруге.

3) Управитель маєтком графа Воронцова, земля якого простяглася верств на 25 довколо цукроварні Яхненків-Симиренків вимагав великого хабаря, загрожуючи намовити графа поставити свою цукроварню і не давати для Млієєської ні буряків, ні землі на буряки, а недіставши хабаря погрозу свою доконав. Буряки довелося везти здалеку хурою (бо тоді залізниць ще не було), і вони ставали дорожше як иншим цукроварам, а це робило конкуренцію неможливою.

Підприємство захиталося, було призначене конкурсове управління. Під вагою неприємностей та надсильної праці Платон Федорович збожеволів, і Василя Федоровича викликано з Парижу, щоб прийняв на себе цей тягар, не давши скласти останніх іспитів. Симиренки користувалися такою повагою, що на конкурсному зібранні Василя Федоровича обрано за керманича діла і протягом кількох років він силувався його врятувати, але тіж таки кредитори, які доручили йому діло, на кожному кроці перешкоджали Василеві Федоровичеві досягти мети.

Серед своєї тяжкої та скрутної праці Василь Федорович познаємився з Софією Іванівною Альбранд, з якою й оженився. Маєток її батька був верств за 35 од Млієва: Софія Іванівна була унукою французьких емігрантів часів першої революції. Батько її народився у Росії, але вчитися їздив до Франції та, скінчивши науку, повернувся до Росії і тут щасливо хазяйнував і дуже забагатів. Між иншим він теж мав цукроварню і противно звичаям свого часу платив удержання своїм кріпакам, що працювали на їй. Пізніше, обранний за мирового посередника першого обрання, він, обороняючи інтереси селян, переселарився з багатьма сусідами панями. Але така непослідованість людської вдачі: у його, як і звичайно у французьких панів, панської пихи було ще більше ніж у українських панів і це відбилося на його відношенні до сватання Василя Федоровича. До освідчення старий Альбранд дуже радо

вітав його у себе, сам казав, що Василь Федорович на голову розумніший від усіх околиць панів, але, коли дочка його і Василь Федорович покохалися і Василь Федорович осядчився, батько Софії Іванівни не дав згоди на шлюб та не став приймати у себе Василя Федоровича.

Коли же Софія Іванівна, одпрохавшись на гостини до заміжньої сестри, обвінчалася у неї з Василем Федоровичем без батькового дозволу, батько одцурався од неї, дарма, що вона була його улюбленицею, і протягом семи років не читав її листів, хоч вона часто писала до його, прохавши вибачення. Тільки по семи роках пощастило якось усім його синам і дочкам, з'їхавшись разом до старого, ублагати його помиритися з Софією Іванівною та Василем Федоровичем.

Само собою, що усі сім років, коли становище молодих Смиренків було особливо тяжке, він нічим не підтримував дочки матеріально. Тай пізніше його поміч була невелика, бо, наділяючи у заповіті синів та дочок рівно, він за життя вислав кожному тільки по тисячі карбованців річно.

А саме в ці часи Василеві Федоровичеві було особливо скрутно. Справи фірми Яхненків та Смиренків не крашали, а відносно кредиторами та соспадкоємцями так загострилися, що і Василеві Федоровичеві, залишаючись у тому ділі, загрожувало збожеволіти слідом за братом. Отже, щоб визволитися звідти, Василь Федорович одмовився од великого як на ті часи удержання, — 12000 річно, яке одержував як керманіч фірми, одмовився од своїх прав на спадщину, з якої всеж таки йому щось упалося б хоч згодом, і покинув предківську оселю.

За ті роки, поки працював у Млієві, живучи дуже ощадо, він зберіг щось 30-35 тисяч карбованців і на ці гроші купив з торгів запущену руїну невеликої державної цукроварні у селі Сидорівці на Канівщині. Щоб її поладити та на їй робити, треба було ще значно більше грошей і доводилося їх позичати на дуже тяжких умовах. — Я часом платив і по 84 відсотків річних, що правда позичаючи на короткий час, — згадував якось Василь Федорович, будши вже заможною людиною.

Самі вони з жінкою жили вдвох усього на 600 карбованців річно. Софія Іванівна сама робила усе по господарству, прала, штопала і т. д. Надзвичайно енергійна та працююча кохала вона Василя Федоровича як сонце і справді була йому подругою та помішницею.

Багато пізніше чув я од одного містечкового жйда, який бачив їхнє життя в ті часи: «Е, чому Василеві Федоровичеві не бути багатим? Як би і у мене була така жінка, то і я був-би багатий».

Але безперечно тільки дякуючи особливому розумінню діла, організаційному хисту та працюючості Василя Федоровича куплений їм завод-руїна без грошей міг виносирити прибутки та зробив Василя Федоровича багатю людиною. Його видатне знання механіки і талант до неї доводить вже те, що саме їм були зконструйовані вперше декільки цукроварських машин на основі принципів фізики та механіки вперше Василем Федоровичем пристосованих, на яких і досі роблять ті машини, хоч і з де-якими поліпшеннями.

Після цілоденної праці Василь Федорович часто до пізньої ночі працював теоретично та над винайденням нових конструкцій.

В ті часи, коли це трапалося, я не мав жадного відношення до цукроварства, але таки пам'ятаю, як серед спеціалістів гомоніди про знамениту полеміку з якимсь видатним ученим по цукроварству французьким чи бельгійським: у якій нікому не відомий Вишемирський розбив на голову того видатного ученого на сторінках «Сюкрієр Індіжен». в якомусь важливому в цукроварстві питанню. Справжній Вишемирський, п'яничка чертежник Василя Федоровича, навіть не умокав пера для тих статей. Писав їх Василь Федорович, підписуючись Вишемирським, само собою з його дозволу. І тут, як завжди, Василь Федорович унікав всякої хвали та розголосу і тільки дуже сміявся, коли переможення учений написав з роздратованням: «Вишемирський, якого навіть імені я не чув».

Не меншою любов'ю та єдданністю відповідав і Василь Федорович Софії Іванівні. Коли пізніше вона ослабла тяжкою формою безсонниці, Василь Федорович був для неї безвідступною милосердною сестрою. Він стежив за найменшими виявами її хвороби і занотовував все для лікарів, щоб дати їм змогу зрозуміти її і властне єін своїм доглядом та піклуванням і поборув хворобу.

Взагалі, це була зовсім єїмкова родина, яких не кожному пощасть зустріти і за ціле життя. Обоє працювали дуже багато, кожен в своєму обсягу, але в часі одпочивку вони завжди були єкупі і інтереси в їх були спільні. З їми не могло бути так, як найчастіше трапляється в родинах, що зійшовшись чоловік та жінка мовчать, не знаючи, щоб сказати одно одному. Для їх було потребою переказати одно одному про те, що робив сам і як воно робилося, було потребою і почути про справи иншого і не стільки тому, щоб цікавили самі справи, скільки з співчуття до праці та інтересів другого. Софія Іванівна мала єсе-ж таки більше вільного часу і багато читала. Вона переказувала Василеві Федоровичеві усе, що начитувала цікавого. Зросши у напівфранцузькій родині, де залізна воля її батька француза надала усьому родинному життю характер, відповідний його уподобі, Софія Іванівна не мала української стихії і змолоду не знала української мови і навіть не знала про існування українського питання. Але теоретично вона переконалася в правоті поглядів Василя Федоровича, до певної міри перенялась його настроєм, завжди співчувала усьому, що робив він для української справи, а після його смерті продовжувала його роботу. В молодших роках вона була членом «географического общества» у Києві та збирала для цього товариства матеріяли по праворозумінню та правним звичаям на Україні.

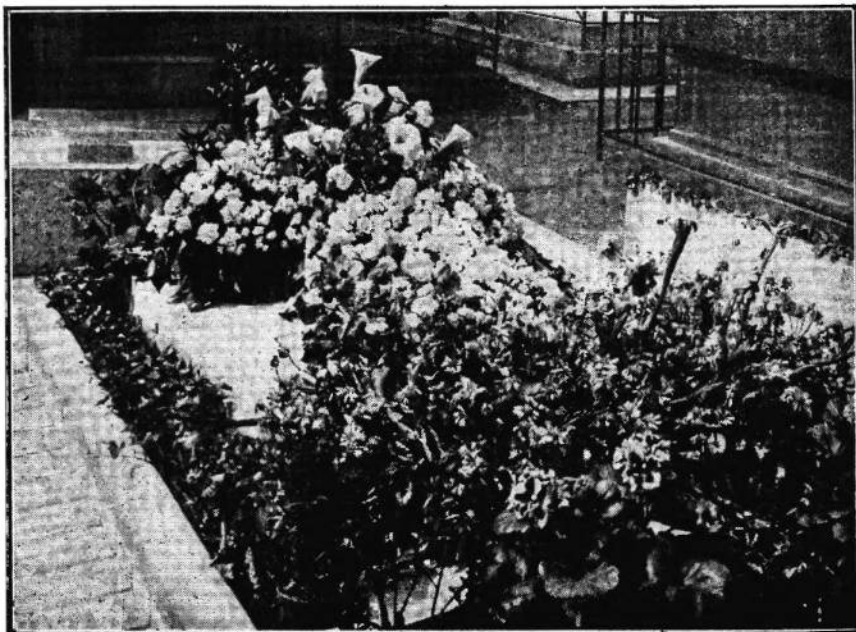
(Далі буде).

В. Леонтович,

Друга річниця смерти Симона Петлюри в Парижі.

Сумним споминам — другій річниці смерти Симона Петлюри присвятила українська колонія в Парижі, де знайшло на кладовищі Монпарнас тимчасовий спочинок тіло Пана Отамана, два дні — 25 і 27 травня.

25 травня в день смерти одслужено було зранку заупокійну літургію та панахиду в Румунській Православній Церкві, де два роки тому віправлявся похорон. В церкві зібралися ближчі співробітники Покійного та ті, що знали особисто Пана Отамана. О 3-ій годині в день одправила панахиду на могилі родина Покійного. А о 4-ій годині того ж дня одслужив другу панахиду п.-о. Гречишкін там же на могилі другу панахиду, на якій були присутні люде, що знали Пана Отамана особисто — його співробітники, редакція «Тризуба», знайомі. Того дня на надгробок було покладено розкішний хрест із білих свіжих квітів од родини Покійного та гілку пишну з жовто-блакитних квітів од співробітників «Тризуба». Поминки 25-го носили інтимний характер, що надавав їм особливої теплоти і глибини.

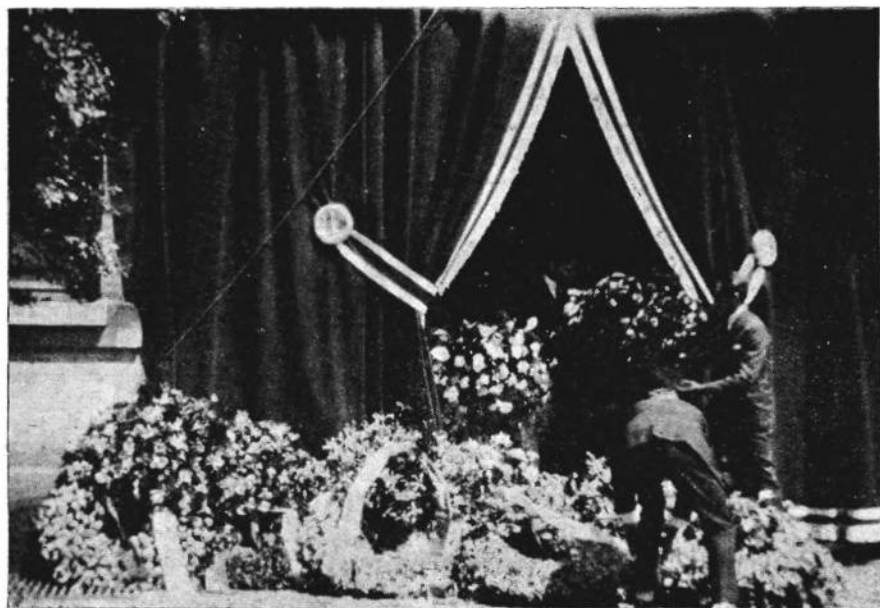

Могила С. Петлюри 25 травня, на другу річницю смерти. На надгробній плиті білий хрест із живих квітів од родини Небіжчика, а в погах жовто-блакитна гілка від співробітників «Тризуба».

Урочисту службу Божу та панахиду було перенесено на неділю, 27 травня з огляду на те, що 25 травня припадало на п'ятницю, коли всі наші земляки працюють. Заходами Комітету вшанування пам'яті Симона Петлюри було прибрано Українську Православну Церкву на цей день в жалобу; було задрапіровано всі стіни церкви чорною габою, що надавало їй сумний і урочистий вигляд; численні вінки з розкішних свіжих квітів з жовто-блакитними стрічками було принесено до церкви ще перед службою Божою. О 10 годині прибув до церкви грецький Архієпископ Григорій, Митрополит Чаталджійський, якого перед церквою вітав представник Церковної Ради, а в церкві п. отець Гречишкін: хор співає «Іс пола еті деспота». О 10 год. 15 хв. було розпочато п. отцем службу Божу, а о 11 год. 30 хв. — одправлено панахиду, в якій взяв участь і митрополит Чаталджійський.

Після панахиди присутні чужинці підходили висловлювати своє співчуття пані Ользі Петлюровій та панні Лесі Петлюрівні, а рівно п. М.Шумицькому, який представляв особу відсутнього з Парижу Голови Ради Міністрів пана В. Прокоповича.

Церква була заповнена українцями та чужинцями, які пришли віддати пошану пам'яті покійного Отамана. Серед українців були також представники громад з проєінції, що приїхали на з'їзд Союзу. Були в

Вінки, покладені на могилу 27 травня від різних установ та організацій, коло церкви перед панахидою.

церкві п. Чхенкелі — міністр Грузії в Парижі, п. Гайдар Бей Бамаат — Голова Делегації Північного Кавказу, п. Алі Мардан Бей Топчибаші — Голова Делегації Азербейджану, п. Чокай — Голова Туркестанського Уряду, п. Расул-Заде, п. Абук, п. Султан-Гірей, п. Наміток, п. Фернанд Мазад, Др. Гашбашідзе, адвокати цивільної сторони — п.п. Альберт Вільм і Шарль Дені, п. Лакур, п. Шейк-Ул-Услам-Заде, п. Вала — член Палати Депутатів та багато інших.

З церкви українська колонія та наші друзі відправилися на цвинтар, де Митрополит Чаталджійський разом з п.-отцем Гречишкиним відправили коротку літію на могилі. Перед літєю делегації в строгому порядку, зібравшись коло входу на цвинтар, понесли численні вінки на могилу, де вже лежав чудовий хрест з білих квітів од родини Небіжчика.

Вінки було покладено: од пана Голови Держави Андрія Лівіцького, од Правительства УНР, од Армії УНР, од Місії УНР у Франції, од Комітету вшанування С. Петлюри в Парижі, од «Тризуба», од Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, од Т-ва б. воєнків Армії УНР у Франції, од V-го з'їзду Союзу Укр. Емігр. Орг. у Франції, од Об'єднаної Громади у Франції та інші.

«Вічна пам'ять» та могутній «Заповіт» закінчили сумну церемонію.

Зворушлива.

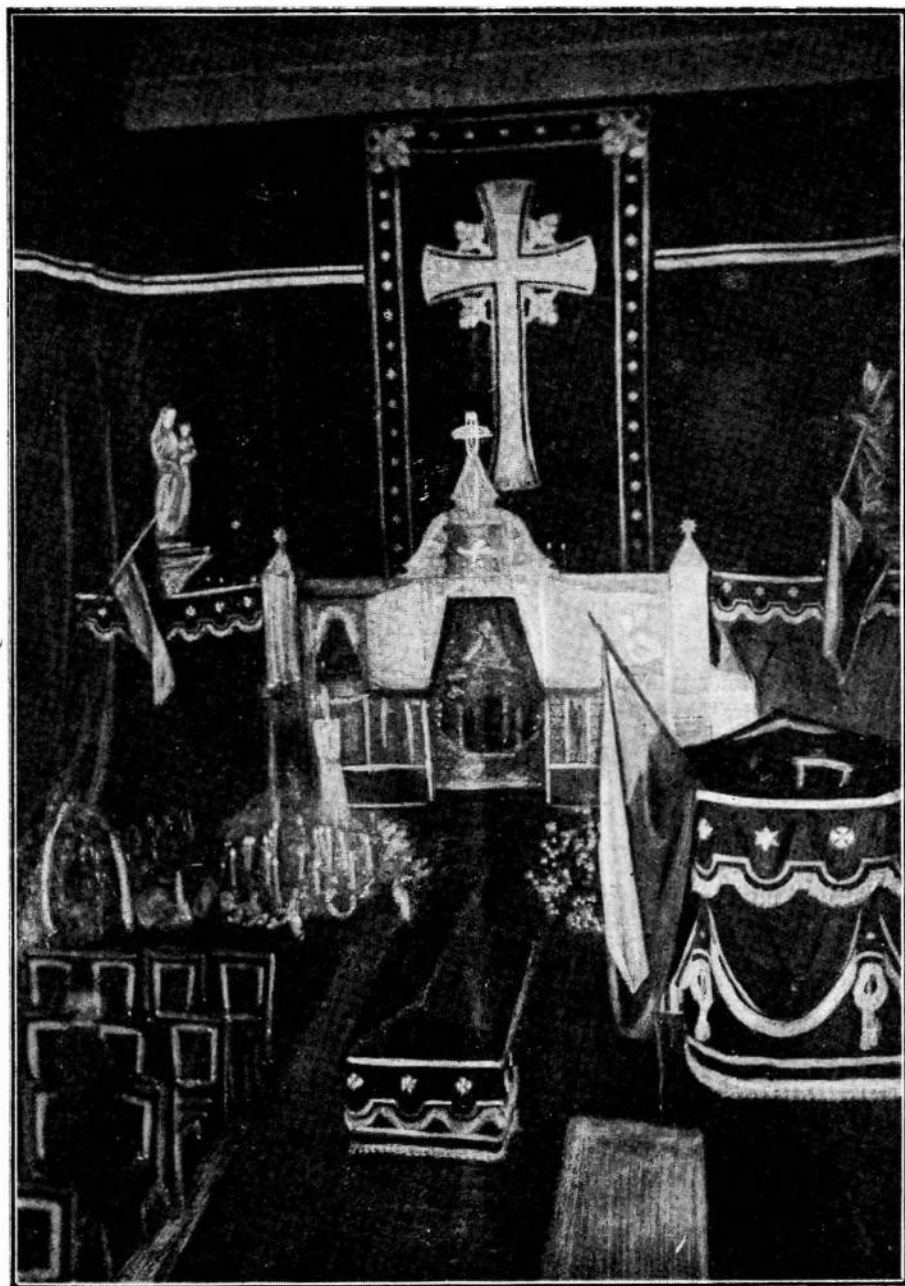
Лист із Праги.

В другі роковини смерті Симона Петлюри Український Республікансько-Демократичний Клуб у Празі урочисто вшанував його пам'ять влаштуванням жалібної академії. Академія відбулась 26 травня о 7 годині веч. у великій салі готелю «Граф». В світлій просторій салі на чільному місці було розміщено портрет Симона Петлюри, художньо прикрашений національними прапорами, українськими рушниками та квітами. Квітами також було прикрашені столи, покриті білими скатертинами, за якими сиділи учасники академії.

В призначену годину почали сходитися на жалібне свято запрошені гості та члени клубу. Серед гостей були присутні теж представники чужоземного громадянства: білорусини, грузини, вірмени та чехи.

Жалібну академію відкрив Голова Клубу проф. О. Лотоцький, пропонуючи вшанувати пам'ять покійного вставанням. За врочистого тиха присутні слухали чулі, ніжно-сумні акорди жалібного маршу Мендельсона-Бартольді у майстерньому виконанню доц. др. Ніжанківського. По виконанню жалібного маршу проф. Лотоцький забирає слово для доповіді на тему: «Держаний світогляд Симона Петлюри».

Свій змістовний реферат, вислуханий притомними з великою цікавістю, докладчик розпочав тим, що у відповідальні хвили життя українського народу з його мас повстають особи, на яких зосереджується вся народня потенціально сила. Вона особливо проявляється в моменти національних революцій. В останній революції такою особою, котрій доля доручила державний провід, в життю нації був Симон Петлюра. Своєю попередньою громадською працею він підготував себе до діяльності, що створила з його постать одну з найвиразніших в історії нашого національного чину. Основна думка, що проймає весь національно-громадський світогляд Симона

Жалібна оздоба Української Православної Церкви в Парижі під час урочистої заупокійної служби Божої в неділю, 27 травня.

Петлюри, це — ідея української державної незалежності, з якої він завжди виходив і до якої скеровувалася вся його діяльність. Симона Петлюра був носієм ідеї української державної незалежності, що було причиною надзвичайної його популярності серед народних мас, але рівнож причиною глибокої ненависти серед ворогів української державної незалежності.

Діяльність Симона Петлюри в сфері державній була проявом його державної ідеології. Думка його в цьому напрямі ясна і категорична. Основи української державної незалежності вбача Симон Петлюра як у тій свідомості нації, що стала спадщиною традиції минулого, так і в реальних потребах сучасного українського життя. На думку Симона Петлюри, державність українська є дорогою для українців як історичними спогадами, так і тими придбаннями, які лише вона може дати для всебічного розвитку українського генія. Традиції минулого, на переконання Симона Петлюри стають духовним стимулом для осягнення реальних потреб сучасних і майбутніх поколінь української нації. Державні змагання України, яка має всі дані для державної самостійності, на думку Петлюри, — лише затримані ворогами та збігом несприятливих міжнародних обставин. Глибокі ідеологічні та життєві стимули народних змагань до державної незалежності є одначе запорукою переможності тих змагань.

В державному світогляді Симона Петлюри ідеал української державності не мириться з федерацією, конфедерацією чи автономією України з якою б то не було державою.

Основні ідеї Симона Петлюри що до української державної незалежності докладчик аргументує поглядом Симона Петлюри на те становище, яке утворилося для української сграви по відступу армії та уряду з України. Становище це вважає Симона Петлюра лише переходовим, як певну стадію в складному процесі боротьби за незалежність. Відступ армії та уряду з України є лише відходом на другу лінію бойових позицій, де провадиться підготовка до дальшої боротьби. В цьому становищі борці уявляють собою потенціалну загрозу для ворогів, яка кожної хвилини може стати загрозою реальною.

Для перемоги над ворогами Симон Петлюра надає особливе значіння волі й силам українського народу як на теренах України, так і по-за її межами (існування української політичної еміграції, перебування за кордоном легального уряду України та ин.)

В процесі боротьби за державну незалежність Симон Петлюра, одначе, не обмежується лише проявом народньої акції. В цій боротьбі він не відкидає також сторонніх закордонних чинників, визнаючи необхідність їхньої допомоги в галузях політичній, економічній та технічній. Ця необхідна допомога здобувається мотивами не ідеалістичними, а мотивами занадто реальними, матеріальними розрахунками заінтересованих сторін. Для цього Україна мусить нести певні матеріальні жертви. Як показує досвід новітніх держав (Румунія, Сербія, Польща та ин.) без цих жертв обійтись не можна.

Симон Петлюра, хоч сам не військовий, як чоловік глибокого державного світогляду добре розуміє значіння й потребу збройної сили для України, належачи відводячи їй першорядне значіння в справі осягнення державної незалежності України. Основною думкою Симона Петлюри у військовій справі було, що нація свідомо повинна перейнятися необхідністю оборони батьківщини і завжди бути готовою для її оборони. На цій психологічній базі виростає те, що зветься «воєнним духом нації», без якого, як зауважає Ле-Бон, як би народ не був озброєний, він є тільки розпорошеною, нездібною до опору чередою.

В своїй боротьбі за українську справу Симон Петлюра дивився на своє особисте життя, як на те, що мусить офірувати батьківщині в процесі цієї боротьби. Своєї дочасної смерті він сподівався, і, аби вона не створила формальних комплікацій в дальшому існуванні державного центру, Симон Петлюра наперед подбав про правне оформлення існування державного центру на випадок своєї смерті. Отже, закінчує докладчик, в своїй боротьбі за незалежність батьківщини Симон Петлюра й саму смерть свою розглядав

Літія на могилі 27 травня, що її править Митрополит Чатадзайський разом з Настоятелем Української Парафії в Парижі.

лише з становища державної ідеї. Пронизаний кулями ката, Симон Петлюра проте живий в його нестерпній ідеї — ідеї волі української нації. Жертвенне тепло його крові оживлятиме цю ідею в душах сучасних й майбутніх поколінь, що будуть прагнути її осягнення, будуть боронити її, як найвище добро й щастя нації.

Другий реферат виголосив п. Осип Безпалко на тему: «Провідництво Симона Петлюри в українській революції». Референт починає свій доклад словами вміраючого Фауста, якому в уста Гете вкладає мету, що повинна мати людина — герой. З цього погляду розглядає промовець діяльність Симона Петлюри за часів української революції. В цій діяльності Симона Петлюри безперечно є ознаки людини-героя. Ставлячись з подивом до героя, промовець застерігається, аби не розуміли його так, що він хоче плекати культ особи, хоч це було б потрібним українській нації, яка не вмів шанувати своїх героїв. Так Україна має свого Івана Мазепу, якого чужина далеко більше шанує, ніж самі українці.

Далі промовець розглядає діяльність Симона Петлюри за часів української революції. Перебираючи окремі завдання, які стояли перед Симоном Петлюрою, як керівником українського національно-державного руху, вказує, що Симон Петлюра всі ці завдання виконав, або виконував так, як цього вимагали інтереси української революції. Це, однак, не треба розуміти так, що Симон Петлюра був безпомилковий, або під своїм тягарем завданням не схилився. З цим з зрештою й сам Симон Петлюра не крився.

Аналогічну з Симоном Петлюрою постать в історії англійського народу вбачає промовець в особі Кромвелля, діяльність якого розбирає Th. Carlyle. Th. Carlyle також помічає у Кромвелля поруч з його досконалістю хиби й сумніви, однак це не зменшує ваги Кромвелля, як не зменшує ваги Симона Петлюри.

Вигляд могили, вкритої вінками із живих квітів, 27 травня.

Промовець закінчує своє слово підкресленням мети, до якої була сферовака вся діяльність Симона Петлюри, як керівника української революції. Це було: вільно жити між вільними.

Після доповіді п. Безпалка др. Н. Ніжанківський виконав на піано власну композицію «Над домовиною». Прекрасний художній твір й гарне виконання його автором справили на присутніх сильне враження.

Далі виступив із словом ген. В. Сальський. Присутні надзвичайно гаряче вітають Військового Міністра У. Н. Р. Промовець починає з зазначення, що втрату Симона Петлюри всі ми гостро відчували. Нині ця гострота болю втишується. Перед тими, що далі провадитимуть боротьбу за визволення батьківщини, залишилася по смерті Симона Петлюри велика спадщина — дальша боротьба за волю України. Ця спадщина єднає тих, що залишилися вірними прапорці УНР, що його держав Симона Петлюра.

Більш як 250-літєє панування ворогів на Україні не знищило української стихії, але воно внесло в українські маси почуття роздвоєнності. Вождь нації, яким був Симон Петлюра, розумів що роздвоєнність, розумів її небезпеку для життя нації й тому всіма силами стремив до знищення московського намулу, який отруював українську душу. Небезпеку, яку уявляє собою для України Москва, добре усвідомлював собі Симон Петлюра.

Ми не сміємо забувати, що Москва супроти України завжди виступала в ролі хижака, володаря. Усвідомлення цього неухитно провадив в життя Симон Петлюра. Визнаючи московську небезпеку для України, Симон Петлюра стояв на становищі непохиткої боротьби з ворогом, в ній він ішов вперто до кінця.

Наразі боротьба з ворогом не скінчилась успішно. Це й зрозуміло, бо на Україні ціла попередня й теперешня боротьба характеризуються тим, що окупант намагається скалічити українську душу; на еміґрації її нищать

ті деструктивні елементи української нації, що ведуть різні пертракції з ворогом.

Стоючи на чолі визвольного українського руху, Петлюра добре розумів значіння національної армії для боротьби за волю. Не будучи сам військовим, він творив національну армію, з відвагою ставши на її чолі. Промовець з сумом констатує, що порівнюючи мало людей йшло за його прикладом.

Сумні наслідки боротьби 1918-1919 р. не були спричинені лише мілітарною перевагою ворога, але також гаслами та агітацією ворога, неоднотайністю українських мас (повстанці Зеленого, Григор'їва та ин.), Також до цього спричинилася й мілітарна криза української армії (брак національно свідомих кадрів старшинства).

Чинність Петлюри й досвід минулого вказують на надзвичайну вагу військової справи, а тому всі національно активні сили мусять зосереджуватися біля неї. Зараз треба допомагати воцятву, маючи на увазі ту кристалізуючу ролю, яку відограватиме воцятво на Україні.

В проводі української революції Петлюра був яскравим, виразним представником демократичних форм нашого визвольного руху. Це добре розумів український уряд, який єдиний потрапив переводити боротьбу за визволення України. Так і в майбутньому ці заповіді Симона Петлюри мусять бути для нас дороговказом. Як державний муж, Симон Петлюра розумів величезне значіння співпраці з поневоленими народами б. російської імперії для успішного осягнення мети визвольної боротьби. Через те він шукав з ними порозуміння. Разом з тим не забував і про значіння для української справи близького контакту з державами Західної Європи.

Зворушливими словами промовець кінчає свій доклад висловом глибокої пошани до пам'яті покійного вождя нації.

По промові ген. В. Сальського молодий поет О. Стефанович продекламував свої поезії «Смерть вождя» й «Скричав кривавими своїми». П. Теліга чуло проспівав під супровод бандури «Жалібний марш» на слова Олеся та думу про Морозенка.

На кінці заслухано вірш «Убійникам», який був прочитаний автором поетом Є. Маланюком. Вірш присвячено болочому питанню української дійсності, що вирішується з становища безкомпромісного націоналізму; спосіб подання виявляє характерну для Маланюка динаміку його віршу.

Академія закінчилася національним українським гімном, який було проспівано всіма присутніми.

К. Р.

25 травня в Подєбрадах.

25 травня українська колонія в Подєбрадах згадала не злим, тихим словом незабутнього Вождя української нації Симона Петлюру. Вже установилась традиція припиняти в цей день всяку буденну працю, щоб вшанувати великого борця за незалежність батьківщини. О 9 годині ранку зібрались в євангелицькій церкві старі й молоді на панахиду, щоб помолитись за Симона Петлюру й всіх борців за незалежність України життя своє віддавших. О 10 годині в одній з найбільших аудиторій Української Господарської Академії розпочалась урочиста академія. Голова Комітету по вшануванню пам'яті С. В. Петлюри, п. доц. Садовський, відкриваючи академію, в яскравих, коротких виразах охарактеризував значіння сьогоднішнього дня й запропонував вшанувати пам'ять Симона Петлюри й всіх тих, на крові й кістках яких повстає Вільна Україна, вставанням. На це хор відповів співом: «Вічна пам'ять». Після цього п. Є. Маланюк виголо-

сив з глибоким почуттям вірш, присвячений Симону Петлюрі. Потім промовляв усіми поважасмий професор Славінський. Він охарактеризував Симона Васильовича як національного генія, як вождя нації, порівнюючи з ним Богдана Хмельницького та Петра Дорошенка. Закінчив п. професор словами: «Петлюра нас і прийдешніх кличе до жертви, бо сам поклав життя за волю України. В ньому ніби воплотився наш гімн і його дух переходить до нас — «Ще не вмерла Україна... Душу її тіло ми положим за свою свободу...» Найже буде завше, нині й навіки вічні слава Симонові Петлюрі». О 8 годині вечора в ідальні «Україна» відбулись товариські сходини. І тут було старше громадянство, була й молодь. Характер сходин був цілком родинний. Відчувалось, що зібралась велика родина, щоб поговорити про близьку й дорогу їй людину. Сходини відкрив член Комітету по вшануванню — Голова Громади Студентів Укр. Госп. Академії п. С. Білодуб. П. проф. Мацієвич оповідав про діяльність Симона Васильовича в земстві в 1918 році. П. Киричок говорив про ті часи, коли С. В. Петлюра командував Слобідським Кошем, а п. С. Маманюк про працю Головного Отамана в Штабі Дієвої Армії в 1919 році. Потім оповідав п. лектор Безкровний про працю С. В. на Кубанщині після звільнення його з Полтавської духовної семінарії й про дальніші стосунки С. В. з кубанцями й Кубанщиною. Любо було слухати цього кремеznego кубанського козака, що оповідав присутнім ніби батько дітям про давно минулі події, що діялись за його пам'яті.

В. Пр.

Сумні роковини в Румунії.

25-го травня, в день трагічної смерті Голови Директорії та Головного Отамана Українського Війська Симона Петлюри, майже у всіх румунських газетах з'явилось повідомлення про те, що в неділю 27-го травня українська колонія в Букарешті організовує в «Бісеріка Альба» парастас, вшанування пам'яті Вождя України Симона Петлюри. На парастас зійшлися українці з усіх закутків Букарешту. Серед присутніх на парастасі були такі особи, яких інші члени української колонії у Букарешті не бачили по два, по три роки. Всі вони поприходили з жалобою на рукаві і з національними стрічками на грудях. Крім членів української колонії, українського та румунського студентства на парастасі присутніми були члени всіх українських емігрантських установ та організацій, а саме: члени Комітету імени Симона Петлюри, Місії УНР, Громадсько-Допомогового Комітету філії Українського Товариства Ліги Націй, Ошадно-Позичкового Товариства «Згода», Українського Телеграфного Агентства (Українтаг), і Союзу Українських Жінок в Румунії. Поруч з українцями, які стояли компактно масою, стояли тако-ж такі приятелі українських визвольних змагань з видатних румунських діячів, як професор С. Мехидиць, професор журналіст Евген Тітіяну, депутат Гіца Поп та адвокат-журналіст Василь Штірбу. Всі вони дуже добре знають історію України, твердо вірять у відродження української державности і акуратно вчащають на всі обходи української емігрантської колонії в столиці Румунії — чи то буває свято, Тараса Шевченка, чи то парастас по лицарях, що загинули в боротьбі за волю України. Ще зрання біля аналоя, на якому мали служити панахиду, красувався великий зелений вінок з ялинових галузок, прикрашений живими синіми квітками, жалібними і національними жовто-блакитними стрічками. Вінок цей зроблено і доставлено до церкви заходами Союзу Українських Жінок в Румунії. Перед урочистим парастасом, під час літургії, при поминанню померших ім'я Вождя України Симона було помянуто поруч з бувшими Королями Румунії Каролем та Фердинандом. Румунська преса відгукнулася на парастас такою заміткою: «Українська Колонія в Букарешті в неділю правила в «Бісеріка Альба» (Біла Церква) парастас на вшанування

пам'яті бувшого Президента незалежної Української Народньої Республіки та бувшого Головного Отамана Симона Петлюри. На парастасі були численно представлені члени бувших українських місій — військової та дипломатичної, члени української колонії та визначні особи з румун». Але день 27-го травня для українців у Румунії був не лише днем вшанування свого Вождя, а ще й днем вшанування всіх борців за волю України. Коло 5-ої години по-обіді, Українська колонія відвідала бувший цвинтар Святого Пантелеймона і зложила вінок на могилу українського партизана М. Давиденка, на якій Катеринославським Партизанським Кошем «Визволення України» ще у вересні місяці 1923 -го року було збудовано величнього монументу з таким написом: «Борцям за Українську Народню Республіку що померли в Румунії» Там-же на грубій чавунній таблиці красуються слова Тараса Шевченка: «Схаменіться, воріженьки, бо лихо вам буде». Монумент цей в свій час виглядав так. До високої скелі прикуто постать жінки. Руки її, з яких ліву піднято до гори, а праву спущено майже по корпусові до низу, міцно стиснуто грубими ланцюгами. У ніг жінки (символ поневоленої України), сидить орел і, піднявши голову, пильно дивиться на обличчя прикутої. У ніг жінки та орла, на надгробковій красується щит з виліпленим тризубом, на ньому лежить пістоль, козача шапка і характерна козача шабля. Нині ні щита, ні пістоля, ні козачої шапки не має. Орел стоїть без голови. Хрест на скелі, що стояв над головою прикутої жінки, збито. Права рука її пошкоджена і навіть чавунну плиту понівечено. Вигляд монументу болючо вражав. Кому він міг заважати на скромному цвинтарі, в царстві мертвих? З опросу місцевого населення було з'ясовано, що в районі цвинтаря, за останні кілька років працювала група росіян... Цвинтар, на якому стоїть цей пошкоджений монумент, нині зноситься. На його місці має бути розведений культурний садок. Завдяки заходів української колонії, монумент, який колонія вирішила репарувати й огородити залишитися на своєму місці. Автор цих рядків ознайомив присутних з історією будови цього монументу й процедурою його відкриття. На пропозицію Голови Союзу Українських Жінок Н. Трепке, виголошено «Слава» П. Горбунову — одному з ініціаторів і активних працівників по будові монументу. Заступник Голови Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, В. Трепке виголосив чулу промову, в якій підкреслив, що всі народи, в пошанування своїх патріотів-героїв, імена яких залишилися невідомими ні для історії, ні для прийдешніх поколінь, збудували «монументи невідомому героєві». — «Це велика і сильна ідея нашої доби. Скільки могил нікому невідомих лицарів розкидано по безмежних степах України, по кручах Карпатських гір. Скільки виросло нових могил по тих країнах світу, в які недоля закинула колишніх лицарів, а потім політичних емігрантів? Через те символ «невідомого героя» нам — українцям — особливо зрозумілий і близький. День смерті бл. пам'яті Вождя Українського Народу Симона Петлюри українці зробили днем поминання всіх полеглих за державну незалежність України. Слава і вічна пам'ять вам всім, які принесли найвищу жертву для батьківщини, поклавши за неї своє життя! Вам славним лицарям українського народу, не пощастило здійснити вповні свого ідеалу, але ви зробили велике діло: Україна тепер реально існує. Спить-же спокійно, славні орли України! Ваша смерть і пам'ять про ваші славні діла накладе на нас і на майбутні покоління святій обов'язок боротьби за повне визволення батьківщини. Український нарід виконає як цей свій найголовніший обов'язок, так і свої завдання в історії людства. Українська незалежна держава, незабаром стане реальною дійсністю. З вірою в це майбутнє розійдемося ми від цього монументу, щоби цілою істотою працювати над підготовчою акцією до того моменту, коли батьківщина покличе всіх нас на останній і переможний бій. Вічна пам'ять полеглим братам! Слава Україні».

По цвинтарю лунає: «Слава», а потім могутні згуки Тарасового «Заповіту».

Далі автор цих рядків деклямував свій вірш: «На чужині», присвяче-

ний українським невідомим героям, а хор співав похоронний марш, і потім національний гімн: «Ще не вмерла Україна!»

Залишили цвинтарь над вечір, коли вже почало сутеніти.

Одним з українських емігрантів М. Гетьманом присутні, що скупчилися навколо монументу, були сфотографовані.

Д м и т р о Г е р о д о т .

Ліга Націй та справа Української еміграції.

(о д н а ш о г о ж е н е в с ь к о г о к о р е с п о н д е н т а)

Ліга Націй, як відомо, вже на протязі багатьох років займається справою опіки над еміграцією. В Женеві для того утворено спеціальні органи. Про справу дбає Високий Комісаріят в справах біженських, на чолі якого стоїть др. Нансен і його помічник п. Джонсон. Крім того, існує ще при Міжнародньому Бюро Праці окремий відділ — Service des réfugiés, на чолі якого стоїть той же п. Джонсон.

Ці установи багато вже зробили для охорони правних інтересів еміграції та для розміщення її по різних країнах світу.

При Високому Комісаріяті вже кілька років існує також дорадчий орган Conseil Consultatif; до складу якого входять представники різних міжнародніх установ того ж роду, як Міжнародній Червоний Хрест то що. Але поруч з цим при цій Раді широко були представлені і заінтересовані кола, а саме де-які центральні організації російські, вірменські та жидівські.

Українські установи, особливо Центральний Комітет у Польщі, вже здавна мали зносини і певну співпрацю з представниками Високого Комісаріятю та Міжнароднього Бюро Праці в Польщі, за допомогою яких було свого часу перевезено чимало наших людей до Франції. Але досі ще ні одна українська установа не була заступлена в згаданому вище дорадчому органі.

Тільки цього року прийшла нарешті до здійснення давніша думка надати певні уповноваження якійсь одній особі і тим добитися зміни цього ненормального стану. Спинилися на особі проф. Ол. Шульгіна, який і одержав уповноваження від Українського Центрального Комітету в Варшаві, од Громадського Комітету в Румунії, од Бюро Праці Республікансько-Демократичного Клубу в Празі; нарешті проф. Ол. Шульгін виступав також в своїй якості Голови Місії УНР в Парижі, яка одним з своїх завдань має опіку над українською еміграцією у Франції.

В Женеві проф. Ол. Шульгін з перших же кроків зустрів найдоброчливіше відношення до себе, яко представника українських організацій з боку заступника Високого Комісара п. Джонсона і його кандидатуру до прийняття в дорадчий орган було поставлено на порядок денний весінньої сесії останнього.

Однак з боку росіян, членів дорадчого органу, було зроблено певні заперечення що-до прийняття проф. Ол. Шульгіна. При цьому вони мотивували свої заперечення тим, що Місія УНР є політичний орган, забуваючи одночасно, що їх головний представник п. Гулькевич є не більше не менш як представник ради б. Російських послів... Не входячи в розгляд того, чи є Місія УНР чисто політичною установою, чи вона має й інші функції, Високий Комісаріят звернув увагу на те, що Центральний Український Комітет в Польщі є у всякому разі емігрантською установою, яка до того охоплює найбільшу частину української еміграції і повноваження від якої не викликають жадного сумніву. Отже заступник Високого Комісара поста-

вив першим пунктом порядку денного дорадчого органу на його засідання 22 травня обрання до цієї установи представника українських організацій проф. Ол. Шульгина.

Зараз же по обранні українського представника було введено на засідання і він прийняв у йому активну участь, примушений незабаром обороняти наші позиції в дебатах.

Річ в тому, що на порядку денному засідання одним з найважливіших пунктів був доклад п. Рубінштейна, представника росіян, в справі міжнародного унормування правового становища емігрантів. Справа була вже наперед розроблена в спеціальній комісії, яка виробила певні пропозиції, що мають бути ще прийняті урядами різних держав. Комісія встановлює між иншим, що емігранти підлягають законам тої країни, в якій стало живуть або в якій в даний момент перебувають. Далі проект висуває деякі спеціальні моменти, як становище жінки, котрій надається більше цивільних прав ніж вона має, наприклад у Франції. Консульську службу для емігрантів, згідно проекту, зачитаному п. Рубінштейном, мають виконувати різні емігрантські установи, — російські та вірменські.

Проф. Ол. Шульгин одним з перших забрав слово в цій справі, і, заявив, що річево він цілком підтримує зачитаний проект, але мусить зробити одне зауваження: для української еміграції консульрні функції можуть виконувати тільки українські, а не які інші установи, бо ніхто инший українців навіть не знає, настільки відокремлено живуть українські і російські емігранти.

З цим до певної міри не міг не погодитися і сам Рубінштейн, але коли проф. Ол. Шульгин точніше запропонував внести певну зміну в самий пункт і написати ясно, що справа ходить про російські, українські та вірменські організації, то така пропозиція викликала дуже вороже відношення з боку росіян. Один за другим стали виступати панове Рубінштейн Гулькевич, барон Нольде, Федоров, говорячи, що ця пропозиція вносить політику в роботу комісії, яка стоїть на ґрунті цілком аполітичному і має інші завдання.

Проф. Ол. Шульгин на це відповів, що по-перше він дав аргументацію своїй пропозиції цілком річево, практичну, по-друге — ж оскільки росіяне вбачають політику в тому, щоб вписати слово «український», то замовчування цього слова єсть теж політика, тільки инша.

Голова зборів, Директор Міжнародного Бюро Праці Альбер Тома теж взяв слово і на ґрунті формальному став доводи, що дві ці рубрики емігрантів — russes et armeniens, — встановлені вищими органами Ліги Націй і Conseil Consultatif їх змінити не може. Що нарешті під словом «russe», згідно офіційальному роз'ясненню, маються на увазу всі емігранти, які вийшли з теренів колишньої Росії, в тому числі і росіяне, і українці, і грузини і т.д. Тому п. Тома пропонував проф. Ол. Шульгинові зняти свою пропозицію.

Але український представник на це відповів, що коли дійсно вони мають на увазі емігрантів всіх національностей, які вийшли з теренів колишньої Росії, то нехай так і скажуть, а не приписують їм назву «russe». Отже проф. Ол. Шульгин, вибачився перед головою зборів, що він примушений з самого початку всупати з такою рішучою заявою, але ж він репрезентує тут десятки тисяч українських емігрантів і знає твердо, що його пропозиція відповідає їх інтересам.

При таких умовах пропозиція п. Шульгина натурально перепала, але після засідання чужинці, які не зовсім були підготовані до такої суперечки, погожувалися з тим, що п. Шульгин мусів зробити свою принципову заяву при першій же нагоді, хоч би його пропозиція і не мала реальних виглядів на успіх в данному випадку.

На тому ж засіданні обмірковувалися питання про приміщення емігрантів у різних країнах — в Аргентині, Канаді, Франції. Особливу увагу звернуто було на становище емігрантів в Туреччині, яких турецький уряд має в скорому часі звідти вислати.

Не дивлячись на вищенаведений інцидент в дорадчому органі, в якому поки-що перевагу має російський погляд, в самому Високому Комісаріяті проф. Ол. Шульгин знайшов дуже доброзичливе відношення до українських емігрантських інтересів і можна сподіватися, що нав'язання ближчих стосунків з установами Ліги Націй матиме конкретні позитивні наслідки.

Що ж до змішування всіх емігрантів під одною назвою «gusse», то очевидно, що цим інцидентом в дорадчому органі справа не вичерпана, і українській еміграції доведеться через свого представника твердо отстоювати свої позиції і на далі.

Женевець.

V-й з'їзд української еміграції у Франції.

П'ять років організованого життя, єдності, спільної праці... І коли нам здається, що це не багато ми досягнули, що ніби не видно тих реальних видимих наслідків, то про неправильність такої думки найкраще свідчить та національна стійкість і та внутрішня організована відпорна сила, котру ми протиставляємо на протязі п'яти років обставинам тяжкого емігрантського життя на руйнуючій розкладовій роботі наших ворогів. Це найголовніший, хоч і не видимий результат праці нашої еміграції у Франції.

Де-які тертя та домашні непорозуміння — видимі лише нам, і часом вони заслонюють від наших очей важніше. І не одразу можна спромогтися на об'єктивний погляд на справу, на об'єктивну оцінку наших досягнень.

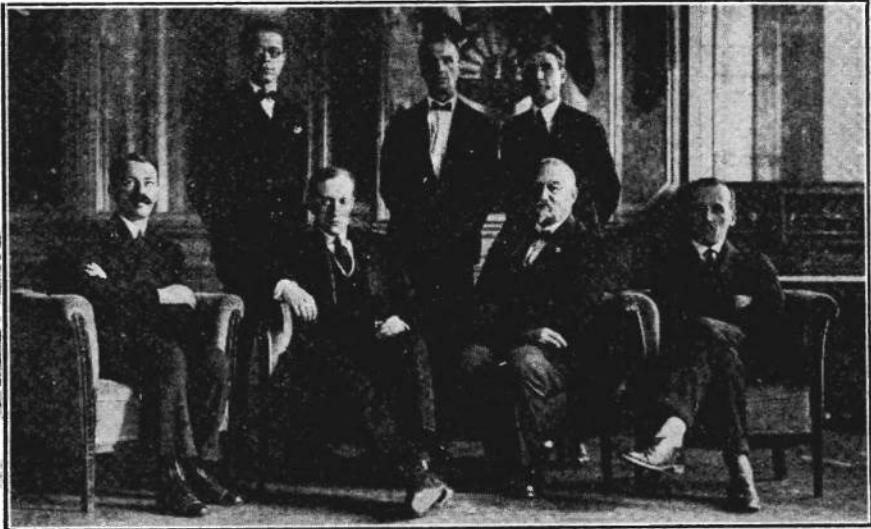
І той факт, що ми змогли проіснувати на протязі п'яти років і за цей час не тільки розбити ворожі наскоки, але і збільшити склад нашого Союзу, свідчить, що ми стоїмо на правдивій дорозі і що нам не бракує сил...

Такими словами промовляли делегати на V з'їзді. Таке переконання залишилось у всіх учасників його.

Відкриваючи V з'їзд, Голова Генеральної Ради п. Шумицький в короткій промові з'ясував величезну роль Союзу, яку він відіграв в життю української еміграції. Спокійними, стриманими словами змальовує Голова Ген. Р. наше минуле, починаючи від часу оголошення самостійності Української Держави, стверджує, що ні воля, ні сили до боротьби не зменшилися в нас до цього часу, доказом чого служить многолітнє організоване життя української еміграції, у всіх країнах, а зокрема у Франції. Тяжка фізична праця не знесилила нас, загартувала; ворожа розкладова діяльність не розбила, а з'єднала нас ще міцніше. І ми можемо пишатися нашою витривалістю та вірністю своїй ідеї. Свою промову Голова Г. Р. закінчує побажанням успіху в праці V з'їздові.

По виконанню перших точок порядку денного — обрання мандатної комісії та президії з'їзду було затверджено новоприйнятих членів — Громади в Крезю, Коломбелі та Кінютанжі. Вступ нових членів до складу Союзу з'їзд зустрівув оплесками. Після зачитання численних привітань від різних організацій та осіб, з'їзд заслухав доклад Г. Ради.

Виконана поважна, як на наші засоби та можливості, робота щоб поліпшити умови життя: улаштування на ліпшу працю, полагодження справ з розірваними контрактами та інтервенція у випадках надужиття з боку фабричної адміністрації; вироблення паспортів (карт д-ідантіте), приміщення хворих до шпиталів, відправка до Польщі і Чехії, як і з Чехії та Польщі до Франції, грошева допомога незможним і т. д. Завдяки заходам, що вжила Генеральна Рада, у всіх французьких офіційних установах признано українську національність і не було випадків відмови змінити колишнє «gusse» на «ukrainien». На перший погляд непомітні ті результати, але скільки енергії та витривалості вимагалось від Г. Р., щоби перемогти

Генеральна Рада Союзу Українських Організацій у Франції --- попередній склад.

всі ті труднощі, які стояли їй на перешкоді. Непоінформованність французьких чинників у нашій справі, ворожа агітація та брак матеріальних засобів — ось ці перешкоди.

З напруженою увагою заслухали делегати доклад Г. Р. Діяльність Г. Ради за минулий рік викликала сувору критику в докладі Генеральної Контрольної Комісії; багато потрібного не зроблено, борги не зібрані. І ця самокритика певного в собі, здорового організму, подиктована бажанням поліпшити й розвинути справу, підкреслюючи недороблене, нагадує про необхідність ще більшого напруження сил гадаль і ще більше виявляє все значіння зробленої уже праці.

Доклади з місць — один з відрадніших моментів з'їзду. Підсумок зробленої праці по громадах: закладено свої ідеї льні, кооперативи, спортивні та драматичні гуртки, придбано майно, бо навіть будуються власні будинки... Віра в свої сили, навіть певна гордість відчувається в словах делегатів. Зробили та й ще зробимо. Можемо й хочемо. Українська еміграція поволі стає на ноги.

Як потрібне, конче необхідне довершення цього організаційного розвитку, — на порядок денний стає питання про скликання українського все-емігрантського з'їзду для повної координації життя еміграції у всіх країнах. Отсю важливу постанову виніс V з'їзд і доручив виконання її Ген. Раді.

Друга неменш важлива постанова з'їзду — це уповноваженні нашому представникові при Бюрі Праці Ліги Націй проф. Ол. Шульгицьові на захист інтересів української еміграції.

Вділовій, навіть в урочистій атмосфері проходять всі засідання з'їзду. Два дні напруженої праці — і такі поважні наслідки. Зробили підсумки за минулий рік, накреслили шляхи на майбутність. Кожний з делегатів впоїв в себе переконання у величезному значінні організованого життя укр. еміграції, віру в нашу силу і доброволю. Ці почуття вони повезуть

Група учасників V-го з'їзду Союзу в Парижі 26-27 травня.

до своїх громад, туди до доменних печей, до шахт, до ставок, де працюють наші...

Обирається нова І. Рада. До складу її входять: Голова — п. М. Шумицький, який являється незмінним уже п'ять год, члени — п. п. І. Косенко-М. Шульгин, Ю. Бацуца та Г. Калюжний. До І. Кон. Комісії входять, п. п. П. Добровольський, М. Ковальський та М. Гончарів.

Під час своєї праці 27-го травня з'їзд ухвалив перерву для того, щоб взяти участь на парахиді по бл. п. Головному Отаманові та покласти вінок на його могилу, від імені з'їзду. Ця подія, цей сумний обов'язок додав ще більше сил учасникам з'їзду. Тут, у могилі свого Вождя, кожний з делегатів сильніше відчув національний біль і згадав заповіт Небіжчика.

Того-ж дня з'їзд виправив привітальну телеграму панові Гловному Отаманові А. Лівницькому.

З'їзд закінчив свою працю. Закриваючи засідання з'їзду голова з'їзду п. Веркибичський ствердив, що цьогорічний з'їзд в більшій наслідки ніж всі минулі. Так, V з'їзд був самим діловим і продуктивним зо всіх попередніх з'їздів. Про це свідчить і поважний настрій з'їзду і величезного значіння постанови, що він видає.

По закінченню з'їзду того ж дня, у вечері делегати улаштували товариську вечерю. І тут, в неофіційній атмосфері, в простих і теплих словах обмінювались вони своїми враженнями, поглядами та побажаннями. Та бадьорість, та енергія, що панували під час засідань, знайшли собі вихід і в товариському обміні думками. На другий день вже кожен з них вже буде у свого варстата, в колі своїх сограмадян, що з нетерпеливістю очікують своїх делегатів, щоб почути від них про життя союзу.

З давніх часів існує звичай, що чи то особи, чи організації, а навіть і держави святкують річницю свого існування, заложення, або певного періоду праці. Ми, українська еміграція, маємо право більше ніж хто інший на це. Легко святкувати якийсь ювілей в своєму рідному оточенні. Але нам, безправним, невідомим, позбавленим рідної землі, дорогою ціною д'сталось право відбутися п'яту річницю свого організованого життя у Франції. Сам факт існування нашого Союзу свідчить, що ми не «бивателі»,

які виїхали за кордон і живуть собі яюсь, а щось одне ціле, організоване, що переслідує одну мету. Ми з гордістю можемо сказати, що ми відсвяткували п'яту річницю нашого організованого життя на еміграції у Франції. І відсвяткували ми її працею.

В. Ч.

3-й Церковний з'їзд українських православних парафій у Франції.

28 травня відбувся 3-ий Церковний З'їзд Українських Православних Парафій у Франції. В церковній салі української православної парафії в Парижі після молитви та невеличкої, але теплої промови настоятеля парафії п.о. Гречишкина, з'їзд відчинив привітальним словом Голова Церковної Ради п. Ол. Удовиченко о 11. год. рано. Покінчивши з певними формальними справами, як обрання мандатної комісії, перевірка мандатів, обрання президії з'їзду та заслухавши пастирське привітання Всечесного Архiepіскопа Іоанна Теодоровича, привітання преставника У.А.П.Ц.Р, за кордоном С. Бачинського і інших, з'їзд перейшов до обмірковування точок, поставлених на порядок денний: доклад Голови Церковної Ради, доклад настоятеля парафії, доклад секретаря, доклад скарбника, доклад ревізійної комісії, дискусії по докладам, доклади з місць, проблеми майбутнього існування парафій, потреба другого священника для віддалених парафій (Ельзас-Лорен), демісія Ради парафії і ревізійної комісії, біжучі справи, закриття з'їзду.

Звіт Церковної Ради за минулий рік показує певний поступ в розвитку церковного життя на терені Франції. Не диключись на тяжкі обставини життя, розкиданість парафій, на невеликі засоби, які посідає Рада,— Настоятелем парафій було відправлено загалом святих служб Божих 53(Париж—32, Оден ле Тіш—6, Шалет — 6, Кнютавіж —3, Ліон —3, Омекур — 3). Крім того відвідано було де-кілька інших українських колоній, які не були в змозі приймати активну участь в творенні церковного життя на терені Франції. Помимо такої роботи внутрішнього порядку, Церковна Рада дбала також про те, щоби репрезентувати українську церкву на зовні. Остання св. служба Божя за упокій душі та світлу пам'ять дорогого небіжчика С. В. Петлюри зібрала чимало чужесторонніх гостей та відправлена була в присутності й співучасті преосвященного Архiepіскопа Григорія, Митрополита Чатаджійського. Налагоджені добрі стосунки з верхністю Церкви Старо-Кателицької, з ласкавости якої українська православна парафія має в постійному користуванні церкву св. Дениса в Парижі.

Матеріальна справа парафії стояла в минулому році далеко краще ніж в передминулому, хоча потрібного мінімуму далеко ще не досягнено. До розпорядження Церковної Ради поступило за минулий рік членських внеск(в та пожертв 10.603 фр. З них було видано Ц. Р. 200 фр., видано п. отцеві на роз'їзди по парафіям 2004 фр., утримання настоятелю парафії виплочено 8399 фр. Звіт Вищої Церковної Ради було заслухано й прийнято до відома з висловленням подяки.

В організації церковної справи чимало зробила, хоч і не все, що було в її спроможності, свідома самодіяльність українського громадянства, яке виявило зацікавлення справами відродження церкви української та всіма засобами про неї дбало. Варто підкреслити також зворушливу прихильність до церковної справи окремих членів нашого старшого громадянс-

ва. Особливо цінною через свою регулярність являється урядова допомога Раді парафій, що виявляється в сумі 400 фр. що-місяця.

Інтересні образи малювали делегати в докладах з місць. У кожній громаді є багато своїх місцевих потреб, є багато дірок, які треба залатати. Але мимо того, справа цеквна не тільки не одсувається назад, а навпаки, служить одною з головних, якою займаються громадяне. Відчувається потреба в окремих священниках для де-яких віддалених колоній, з огляду на фізичну неможливість о. Настоятелеві задовольнити духовні потреби всіх парафій, розкиданих на далекому віддаленню одна від другої по цілим терені Франції. Призначення Великодньої св. служби Божої справило великий клопіт Церковній Раді, яка мусіла цій справі присвятити окреме засідання, а звідси й певне незадоволення тих парафій, де цієї святочної служби не можна було відправити. Але це болюче питання, про збільшення кількості священнослужителів, за браком матеріальних засобів, само по собі відсунулось на далі.

В промові, яка по дорученню Церковної Ради присвячена була о. Настоятелем проблемам на майбутнє існування українських парафій, з'ясовано було докладно сучасний стан парафій та запропоновано постійне утримання церк. Ради покласти на майбутнє на ближчі парафії — Шалет і Париж. Всі інші парафії, входячи до складу Т-ва укр. парафій у Франції в такий спосіб мають бути звільненими від постійного членського внеску, але кожному подорож п. отця до себе, а також певну суму, яка усталеною має бути на першому засіданню Церк. Ради, зобов'язані будуть в часі приїзду о. Настоятеля представляти Церковній Раді.

До складу майбутньої Церковної ради ввійшли: головою п. Ол. Удовиченко, секретарем п. Василійв та членами — настоятель парафії п. о. Гречишкин і п. Добровольський. Двох членів, замість вибувших з Церк. Ради п. п. Рудичева та Юскевича, доручено кооптувати Церк. Раді.

В біжучих справах констатовано було велику відданість справі Рідної Церкви та невсипущу працю на добро розвитку української церковної справи по-між скитальцями землі рідної, яку покладено було настоятелем парафій п. о. Гречишкиним. З'їзд одногласно ухвалив просити Всечесного о. Архiepіскопа про підвищення священника Гречишкина в сані.

Скликання з'їзду свідчить, що, не дивлячись на безсумнівно тяжкі обставини життя на еміграції, діло рідної Церкви нашого українського народу остільки живе й дороге його серцю, що навіть в розсіянні, в умовах емігрантського життя, діти нашого народу все ж знаходять можливість дати організовані форми стремління своєму об'єднатись в рідній Церкві.

Діти українського народу, хоч і на розсіянні, все ж духом з своїм народом і відроджена Українська Православна Церква стане назгладимою печатю єдності нашого народу, тої єдності, якої ніякі зовнішні обставини, як би несприятливі вони не були, розірвати не можуть.

Парафіянини.

Ольга Кобилянська — дорога гостя української еміграції в Празі.

(од нашого кореспондента).

Приїзд до Чехії нашої славної письменниці Ольги Кобилянської, що потребує лікування в чеських Франциських лазнях, дав празькій українській еміграції радість привітати її в своїм келі у Празі. 31-го травня сполудня зібрався українці в залі 1-ої класи. спеціально на цей випадок відкритої, на Вільсоновім дворці, всі урочисто настроєні, наче в очікуван-

ню якоїсь важливої події. Кого тут лише не було! При розбіжності думок і різних персональних непорозуміннях зібрати представників всіх організацій, партій і орієнтацій української еміграції могла лише особа такої письменниці, якою є Ольга Кобилянська. Всі були попереджені, що письменниця хвора, і через те промови не бажані. Але як тільки увійшла письменниця в перону до залі, в супроводі двох ректорів — ректора укр. Університету д-ра О. Колесси та ректора Педаг. Інституту д-ра В. Сімовича, — і ректор О. Колесса привітав гостю від імені всієї української еміграції, як де-хто з присутніх почав таки оголошувати свої промови. Але втомлене обличчя гості вимагало як найшвидче допровадити її до готелю.

Другого дня увечері письменниці було улаштовано прийняття в готелю «Граф» есеровськими організаціями з Укр. Комітетом на чолі.

2-го червня Український Академічний Комітет для міжнародної духової співпраці при Лізі Націй улаштував в честь дорогої гості академію в Грегоровій залі Репрезентаційного Дому. Програма академії, з огляду на хворість письменниці, було складено так, щоб не утомивши гостю, як найкраще вшанувати її присутність на святі. Тому все відбулося швидким темпом, все було стисло, коротко, але надзвичайно урочисто, тепло і мило. Прекрасна зала була вщерть повна українського і чеського громадянства. Серед чехів багато визначних гостей, представники міністрів закордонних справ, народної освіти, представники високих шкіл, письменники, словісти з Адольфом Черним на чолі і багато инш. визначних осіб. Серед українців — знов представники всіх громадських, наукових, освітніх, політичних організацій. З розкішних бокових покоїв біля головної залі Ольгу Кобилянську, що спирається на паличку, вводять до залі д-р Колесса і садять за стіл. Вся зала в глибокому зворушенні вітає письменницю довгими оплесками. Хор співає Воробкевичеве «Заспіваймо разом, браття». Іменем Академічного Комітету д-р Колесса вітає письменницю на чеській землі братнього народу, в «Золотій Празі», бажає письменниці здоров'я, аби й надалі могла працювати на славу українського народу, всього слов'янства, а таким чином і всього людства.

Далі академик Ст. Смаль-Стоцький в своїй промові висвітлив значіння письменниці Ольги Кобилянської не лише для української літератури, а і для української справи взагалі. Своїми творами, перекладеними на різні європейські мови, Кобилянська знайомила широкий світ з Україною, і своїм талантом поширювала й зміцнювала симпатії до українського народу. Разом з усією залєю промовець виголошує три рази «Слава» нашій славній письменниці.

Прекрасну, ширю промову проголосив далі від імені Слов'янського Семінару при Карловому університеті д-р Ягі Ногак, що пригадує твори письменниці, перекладені на чеську мову, називає її провідницею жін. руху, яка в своїх художніх оповіданнях з сільського життя торкається не лише фольклору, а виявляє себе великим знавцем людської душі з її пристрастями і глибиною різних емоцій. В деяких своїх ліричних творах де Кобилянська виявляє себе великим знавцем самотніх душ з їх зовнішню скромністю і нечислимим багатством внутрішніх якостей, Кобилянська досягає верхів'я поетичної творчости. Серед її творів є багато речей, що мають сталу, вічну вартість як для українського, так і для всеслов'янського письменства.

Промова проф. Горана остільки зворушила саму письменницю, що вона хоч і з трудом, але встала і стисканням руки подякувала йому.

Далі від імені Чеської Жіночої Національної Ради вітала О. Кобилянську Ружена Вацкова, заступниця голови Ради.

На прикінці д-р Колесса від імені хворої письменниці висловив ширю подяку всім присутнім, а хор заспівав чеський та український народні гімни.

З. М.

З міжнародного життя.

Германські парламентські вибори. — Зелене свято — Турція та Афганістан. — Китайські справи. Нова Литовська конституція.

20 травня відбулися вибори до парламенту германської республіки. Структура попереднього німецького парламенту була такою: зправа та зліва дві великі групи депутатів — націоналісти та соціалісти. Кожен по-над 100 членів; в центрі кілька буржуазних, ліберальних та демократичних угруповань, — всього біля 200 депутатів, а з самого лівого та правого флангів — хвости, — комуністичний із 45 депутатів та расістський — із 14. При такому розподілі парламенту ні праве, ні ліве з його крил не могли взяти до своїх рук політичного проводу. Руководна роля припала тому ком-пактному блоку центральних парламентських угруповань, що в свою чергу, однак, самі не складали більшості. З цієї причини потрібна для утворення парламентського уряду більшість неминуче складалася із центра і допомогового крила, — правого чи лівого, в залежності од обставин.

Але був навіть і такий час в недалекій минувшині німецької парламентської практики, коли центр урядовав, не маючи сталої більшості, а ліві своєї урядової чинности означав у той спосіб, що в питаннях внутрішньої політики спіравав головним чином на допомогу правих партій, в той же час закордонну політику прямуючи в значній мірі за допомогою лівих

Таке маневрування, звичайно, не могло тягтися без кінця, а в тім далю воно крайні добрі, а навіть і важливі наслідки. Знищено було на майбутність можливість різноманітних збройних заколотів чи то зправа (расісти), чи то зліва (комуністи), які мали місце в перший час існування германської республіки; упорядковано фінансово-економічні відносини, стабілізовано валюту, а що найголовніше, — сконсолідовано до певної міри самий республіканський лад, що з'явився в Германії трохи раніше, ніж то мусіло стати шляхом повільної еволюції. У площині закордонної політики досягнення були також досить значні, а серед них найбільші — упорядкування репараційних сплаток, вступлення до Ліги Націй та розчищення шляхів до франко-германського наближення, що стало можливим після Локарнського пакта.

Але на цих досягненнях, дякуючи неясному становищу різних політичних угруповань, лежала певна тінь та певна недоговоренність, і здавалося, що ці досягнення забудовані без достатньо твердого фундаменту. Бо ж, — хоч і яка часа людина германський президент Гінденбург, — та всетаки республіканізм, що його переводився під чільним проводом імператорського маршала, здається певною екстравагантністю. Правда, історія має такі приклади. Третя республіка у Франції також консолідувалася за часів імператорського маршала, що став президентом, але якраз тому історія цієї консолідації була такою довгою і небезпечною що-до республіки.

Далі, Локарнський пакт, наче-б то розчинив двері Германії в напрямку західної орієнтації та налагодженої співпраці зі вчорашніми її ворогами. Але перед Локарно було Рапало, був пакт приятельства, дружби, а може й прямого політичного союзу з більшовиками. І цей акт не тільки не анульований і зараз, але зміст його витикається на людські очі де то коли треба й не треба.

При тому комбінації політичних сил були дуже скомпліковані: соціалісти стояли за республіку та наближення до Франції, а націоналісти боролися за реставрацію монархії та за союз з совітською Москвою. Для праці по відродженню країни уряду потрібні були й націоналісти, й соціалісти. Тому він не міг в рішучий спосіб стати на якусь одну путь; тому й Германія до останнього часу, — особливо в справах закордонних, — уяв-

ляла собою двуликого Януса, одно око якого задивлялося на Париж, а друге моргало на СССР.

Од виборів чекали коли не вирішення вказаних кардинальних питань, то принаймні вказівок, в який бік прямувати це вирішення. Вибори до певної міри задовольнили ці сподіванки. Виборці підтримали політику ліво і частини парламенту та одвернулись од правих. Соціялісти, які і були, залишили найбільшою в парламенті партією, до того вони ще посилились, придбавши нових 21 мандат. — всього тепер їх 152. Націоналісти замість 103 мандати матимуть лише 73. Вони, правда, зостаються й зараз найбільшою із буржуазних партій, але від другої за ними партії тепер вони більші лише на 11 мандатів, тоді як в минулому парламенті ця різниця була рівна 34. Втратили подекуди й де-які інші буржуазні партії, але втрати цих останніх пішли на користь близьких до них буржуазних партій, в той час, як втратою націоналістів покористались майже виключно соціялісти та почати комуністи. Ці останні також можуть вважати себе переможцями. Число їх мандатів збільшилося з 45 до 54. Але роля комуністів у германському парламенті нікчемна; ніякої роботи вони там не мають і мати не можуть, а лише скандалять. Нових дев'ять мандатів ні в чому їм не допоможуть, а другим не зашкодять.

Новий розподіл депутатських мандатів не змінив радикально структури германського парламенту. Зосталось, які було: компактний центр та два значних крила на право й наліво. Але в новому парламенті центр ваги перенесено наліво, що безперечно відіб'ється на складі урядової більшості. З великою певністю можна передбачати, що будуть зроблені спроби відновити так звану велику коаліцію, себ-то, скласти більшість із центральних груповань та соціялістів, — ту саму коаліцію, що зараз після війни перемістилася у Веймарі до життя першу конституцію германської республіки. Монархія наочно втрачає в країні шанси на реставрацію.

Такий вплив мусять мати вибори на внутрішню політику Германії. Щодо закордонної політики, то безсумнівно, посилення соціялістів зміцнить і надасть більшої активності новій германській орієнтації, на Захід. Але чи йтиме це в супроводі бажання порвати з більшевиками, зараз сказати ще годі. Надто вже багато невідомих неприсвяченим людям елементів зв'язано з Рапальським пактом між Германією та СССР.

Між иншим, загальну увагу на себе звернув факт посилення на виборах різного роду селянських груп. У минулому парламенті був так званий хліборобський союз, що складався із 8 депутатів. У новому буде 3 селянських групи, що матимуть 24 мандати. У цьому факті вбачають початок активізації німецького селянства під впливом загального оживлення хліборобських елементів у цілій середній Європі.

* * *

На Зеленої свята чеськословенська столиця на три дні стала селянським містом. За ці три дні відбулася в Празі грандіозна селянсько-господарська вистава, організована місцевими хліборобами, чи як вони себе звуть, — республіканською партією середніх та дрібних землевласників, — куркулів, як сказали-би про них більшевики, та малозаможних. Одночасно з виставою організована була партійна колосальна маніфестація, що мала виявити і справді виявила її могутню силу.

Сторонні люди про ту чи иншу країну утворюють собі думку по її містах. У цьому аспекті Чеськословенська республіка — край промислу та соціялізма. Ще за часів існування Австрійської імперії Чехія стала індустріальною країною, з продукцією, розрахованою на вивіз. За часи самостійності Чехословацчини ця тенденція її зросту лише поширилась. Уся країна наче вислана високими фабричними коминами, заводами, вугільними шахтами, текстильними, металургійними та иншими більшими чи меншими підприємствами. Серед населення, мабуть що, за 40 процентів належить до промислового пролетаріату, з якого рекрутовано могутні

соціалістичні партії та найсильніша в світі числом своїх членів комуністична партія.

Але все це скупчено у великих містах та промислових центрах. По-за цими центрами Чехословацьчина — царство хліборобів. Живуть вони розкидані по дрібних селах, таких неподібних до наших великих сел, та по хуторах, але живуть організаційно зв'язані по цілій державі.

В історії Чехії селянство грало взагалі найповажлишу роль. Недурно легенда оповідає про те, що першого князя їх Пшемисла було покликано на трон безпосередньо од плуга. Селянство ж винесло на своїх плечах цілу тяготу існування малої слов'янської держави, — острова серед великого німецького моря. Коли ж упала національна держава, воно переховало старі гуситські традиції та національну мову, якуде-хто хотів уже вважати мертвою. Винесли селяне на собі й усі труднощі національного відродження, що стало взразком для всіх слов'янських поневолених народів. А за часів великої війни вони перші хигнулись до прапору державної незалежності, давши перші кадри для чеськословенських леґіонів, організованих на територіях держав Антанті. І потім, за всі десять літ самостійного існування Чехословацьчини, селянська партія була центром усіх урядових коаліцій, чи то лівих, чи правих. Нам, — сказав якимсь лідер чеських хліборобів, голова кабінету Швєгла, — не можна бути в опозиції. Ми не сміємо бути по-за владою, бо наша партія творить державу, не сперечається з нею.

Усі великі чеськословенські партії час од часу організують в Празі свої маніфестації й загально-національні організації, як вславлені чеські Соколи. І чехи, треба признати їм, уміють їх робити. Але ні одна з них, навіть сокольська, не мала тої імпазантності і тої органічної краси, яку мало «Зелене свято» чеських хліборобів. Назвали так його тому, що поруч з національними прапорами і барвами маніфестанти носили й зелені прапори й зелені барви, — символ весняного поля, лісу та луків.

До Праги з'їхалось по-за 300 тисяч селян, — чоловіків, а почасти й жінок, — середнього віку, хто в місцевих народніх костюмах, хто того не мав чи уже не носив, у звичайній буденній одежі. Чотири години без перерви йшли вони урочистим походом по головних вулицях міста на історичний «град» над Влтавою, — замок, колишня резиденція чеських королів, тепер — республіканського уряду й президента. Йшли під музику кількох десятків власних сільських оркестрів, над ними маяли широкі національні та зелені прапори, плакати з написами. На вулицях закоханими очима дивилися на них натовпи пражан, вітаючи їх окликами симпатії; будинки по дорозі походу та й далеко од нього були урочисто декоровані, а з неба до походу приглядались аероплани.

Селянське «Зелене свято» придбало загально-національний характер. Єдині, хто ходив пахмуро й невесело придивлявся до походу, були комуністи. Особливо драгувала їх «їзда» — селянська кіннота. 2500 членів «їзди» а серед них два загони сільських дівчат, — на добрих конях їхали на чолі, маніфестації, вправлені та дисципліновані, як справжня військова частина. Це була лише показна частка. Селяне Чехословацьчини організували свою кінноту в кількості десятків тисяч для самооборони та зв'язку на випадок комуністичних пучів, що мали місце свого часу в Чеськословенській республіці. І ця «їзда» — терен в очах місцевих комуністів, бо фізично нищить для них які — будь надії на майбутнє.

На «граді» маніфестанти урочисто поклали перший камінь пам'ятника чеському селянському князеві Пшемислу-орачу та склали присягу й обіцянку. Присягали боронити «до останньої краплі крові» самостійність, республіку та демократію, обіцяли — вірність президенту Масарику та своєму вождеві Антонину Швєглі.

Характерною рисою маніфестації була участь у ній не тільки німців, але й мад'ярів. Це перший випадок такого роду за десять літ існування Чехословацьчини. І в перший таки раз на «Старомійській площі», що у чехів грає ту саму роль, що у нас площа перед святою Софією, у промовах, залунала і мад'ярська мова. Лідер чеськословенських селян, міністр освіти Годжа, сам словак, вітає мад'ярських селян на їх рідній мові.

Селяне різних націй знайшли спільну думку й спільне почуття там і тоді, де інші знайти його не вміють.

* * *

Подорож Афганського короля по світу закінчилась в Ангорі, куди король прибув безпосереднє з ССРСР. Те, чого більшовики не змогли доставити від Аманулі, сталося в столиці Турецької республіки. Між Турцією та Афганістаном складено договір приятельства та спільної політичної чинности, — властиво тісний оборонний союз. Згідно цьому договору сторони зобов'язалися не закладати з третьою державою якого-будь союзу, договору, чи навіть згоди, військової, політичної, господарської, — коли це в той чи інший спосіб може бути спрямовано проти інтересів одної з договорних сторін. Так само, на випадок, коли одній із сторін загрожувє напад якоїсь третьої держави, то друга мусить вжити всіх заходів, аби припинити цей напад; коли ж війна неминуча, має допомагати усім, чим може, та поводитись згідно з спільним рішенням та спільними інтересами.

Європейська преса надає цьому договору важливе значіння, розважаючи над ним в зв'язку з тим, що аналогічний договір Турція має вже з сусідньою Персією. Три магометанських держави близького азійського заходу склали між собою оборонну Антанту, підпорядкувавши згідно тому спільні інтереси. Проти кого спрямоване вістря цього потрійного азійського союзу? Відповідь на це наче-б то диктується тим, що за такого роду союз, на протязі останніх літ, незвичайно клопотались московські дипломати, сподіваючись грати в ньому провідну роль. Тепер він склався без ССРСР і без його відому. А до того ще один з договорних пунктів говорить про те, що Турція має вислати до Афганістану юридичних, військових, освітніх та наукових спеціалістів, які допомагатимуть королеві Аманулі в розпочатій ним реорганізації афганської держави. Такими спеціалістами досі були в Афганістані червоні спеці, вислані Москвою.

* * *

У китайських справах новий зворот, несподіваний та неясний що до своїх наслідків, як і усе, про твориться в Поднебесній імперії за останні роки. Похід національного півдня проти північного маршала Чан-Со-Ліна ознаменованій великим успіхом. Національні війська вигнали із Пекина північні війська, а сам Чан-Со-Лин, відходячи разом з військами до Мундена, став жертвою антенату. Під його потяг було кинуте бомби, і він дістав тяжкі рани. Можливо, що він уже й умер, та смерть його тримають у тайні, боячись заколотів у війську. На китайській півночі стало начеб-то вільне поле для нових течій та для нових маршалів. Та невідомо, однак, чи це таки справді успіх китайського національного півдня з Чан-Кай-Шеком на чолі, чи чийсь інший. Справа в тому, що військова перемога далася не південному маршалові, а його союзнику, так званому християнському генералові Фенгу який ще недавна був щирим приятелем московських більшовиків та, як здається, зостався ним і зараз. На це вказує і той факт, що криваві тертя з японцями в Шандуні викликані, як про те подавалось у «Тризубі», комуністичним загоном; говорить про це і те, що в Китаю знову десь переховується словутний тов. Бородин, спеціаліст по китайській різні; що ті люде, які кидали під потяг Чан-Со-Ліна бомби, мали при собі ще й другі бомби наявного совітського військового взірця. Усе, як здається, свідчить за те, що Москва з останніх сил підготовує зараз нову, а може й останню авантюру на азійському далекому сході.

* * *

Президент Литовської республіки видав декрет, що ним заводиться нова державна конституція у цій країні. Основні риси цієї кнституції такі. Президента вибирає народ на сім літ, а парламент — на п'ять. У перерві між двома сесіями парламенту президент має право видавати декрети, що мають силу закону. Президентові також належить право затверд-

жувати державний бюджет та складати міжнародні договори. Міністри відповідають перед парламентом, але для вогуту недовірря уряду потрібно три п'ятих голосів усіх членів парламенту. Така сама більшість потрібна і для зміни конституції. Вибори до парламенту переводяться на основі прямого й тайного голосування по пропорційній Системі. Активне право має громадянин лише з 24 літ, а пасивне — з 30. Поруч з парламентом встановлюється також державна рада для кодифікації законів та підготування законопроектів. Новий закон вступає в силу негайно.

Інтерес нової литовської конституції, однак, не в наведених вище її рисах. Увагу політичної опінії звернув той пункт, де говориться, що столицею Литви зостається Вільна, себ-то місто, яке і фактично, і згідно рішенням вищих міжнародних установ Європи належить до території сусідньої держави польської. А в тім і Литва і Польща — члени Ліги Націй і тим самим обов'язались берегти встановлені між ними кордони. Який вихід з цього казуса знайде Ліга Націй, поки що не знати.

Observer.

3 Преси.

Те, що влада англійська не пустила Шварцбарда до Палестини, страшенно обурило жидієські кола, що беруть таке поведження з «новим Маковеем» за національну образу, ще раз підкреслюючи свою з ним та його вчинком солідарність.

«Разсвѣтъ» (ч. 16) пише з приводу цього «несправедливого» і «недотепного» «рішення ерусалимсько-лондонського Шемакина»:

«Ті, хто виніс це рішення, дуже добре знали, хто такий Шварцбард і яке відношення до нього палестинського і світового жидівства».

Пославшись на присуд паризьких присяжних, журнал продовжує:

«З усіх поглядів він (Шварцбард) для всього культурного світу — за винятком купки шовіністів-українців — вільна і бездоганна людина. (розстріл всюди наш). Не впустити його до Палестини — значить кинути виклик тим мільйонам братів Шварцбарда по крові і стражданням, для яких він — бажаний і дорогий гість в творимому Національному Домі».

Ріжні, звісно, у людей розуміння бездоганности. Трапляються за наших часів і такі, як он Горькій, що прославляють діяльність чека; єсть і такі, що бути агентом ГПУ вважають не за пляму й ганьбу, а за честь для себе і заслугу. Може, для «мільйонів братів Шварцбарда» та для впливового жидієського органу й звичайне карне злодійство та влямання, за які «бездоганну людину» було свого часу засуджено до в'язниці у Відні, входять до складових елементів бездоганности, — того не знаємо. Але, що «весь культурний світ» иншого погляду на злочинство і цноту, — це не підлягає сумніву. І даремно меткий сіоністський публіцист намагається силоміць приягти отой «весь культурний світ», його не спитавши, до прославлення злодія і найманого убійника.

А що англійська влада не схотіла пустити до жидієської держави цього «бажаного і дорогого гостя», то саме тому налеєно, що досконально знає, хто такий Шварцбард.

Хроніка.

З Великої України.

— Науковий зв'язок з закордоном. Етнографічна Комісія УАН зав'язала жваві стосунки з Сербською Академією Наук шляхом обміну наукових видань. Зокрема Комісія, листується з сербським професором, етнографом Ніко Жупаничем. Налагоджено також постійний науковий зв'язок з Гелсінгфорським національним музеєм. (Фінляндія).

— Кореспонденти Етнографічної Комісії. Після переведення широкої організаційної праці, Етнографічна Комісія УАН придбала понад 12 тисяч постійних кореспондентів, з яких одібрано 1.500 кращих для постійного зв'язку з ними.

З метою інструктажу кореспондентів, комісія цими днями видала такі листівки: «Програму до збирання оповідань, переказів і прислів'їв», «Про один український весільний звичай» та «Народний календар». («Пр. Пр.» ч. 113).

— «Корпус Українського вертепу». Незабаром Етнографічна Комісія випускає друком «Корпус Українського Вертепу». Цей збірник міститиме тексти й розвідки про такі вертепи: галаганівський, славутичський, хорольський, білоруський та матеріали з архиву

«Кіевской Старини». («Пр. Пр.» ч. 116).

— Асоціація сходознавства. За останній час при Асоціації Сходознавства розгорнула свою працю комісія в справі вивчення державного ладу і права східних країн, під головуванням проф. Божжа. Комісія вивчає тепер торговельні зносини з Сходом з огляду міжнародного права й докладно розробляє проблеми колоніальних країн Сходу. («Пр. Пр.» ч. 123).

— Представники Колегії Нар. Комісаріату Освіти в Раді Укр. Акад. Наук. У Києві одержано повідомлення, що колегія Наркомосу ухвалила виділити таких представників до ради УАН від Наркомосу: т. т. Скрипник, Озерський, Войцеховський, Юринець, Попов та на кандидата Ю. Мазуренка. («Пр. Пр.» ч. 114).

— Музей імени Коцюбинського. Музей імени Коцюбинського в Вінниці поширюється. За останній час придбано цікаві експонати. Між иншим, до музею надійшов галицький журнал «Дзвінок», 1906 року, де передруковано перші твори Коцюбинського, які з'явилися 1892 року в цьому журналі. Надійшли також переклади творів Коцюбинського жидівською мовою. Музей звернувся до подільських освітніх установ з проханням надіслати матеріали про свято Коцюбинського. Вінницька комісія для

увічнення пам'яті Коцюбинського вдалася до відповідних установ Києва, Житомира та Одеси з проханням відзначити меморіальними таблицями будинки, що в них колись мешкав Коцюбинський. Незабаром до Вінниці має приїхати відомий художник проф. Бурачек, що має змалювати «цвіт яблуні» в садку й будинок Коцюбинського. З цих картин мають зробити репродукції на листівках. Проводять також переговори з монетним двором у Ленінграді, щоб покарбувати медалі з профілем письменника, та складають угоди з художніми, образотворчими керамічними технікумами України, що мають виготовити бюсти й статуєтки М. Коцюбинського. («Пр. Пр.» ч. 113).

— Цінна колекція українських орнаментів. Музей кустарної промисловості збагатився дуже цінною колекцією наукового значіння. Ця колекція уявляє з себе найкращі зразки виробів колишніх майстерень «Союза Земств и Городов», що працювали в Галиччині й Буковині за часів великої війни. Майстерні мали своїм завданням трудову допомогу селянству, що постраждало від війни. Майстерні вивчали місцеві стилісні художньо-народні орнаменти й навчали селян пристосовувати їх до виробів, що мають широкий збут.

Через те, що в цих майстернях працювали найкращі малярі, а українські народньо-художні орнаменти в Галиччині й Буковині різноманітні й дуже гарні, вся колекція має особливий інтерес для України. Зокрема, для Києва колекція цінна тим, що тут мають організувати художньо-текстильне виробництво з виготовленням виробів у дусі українського народного мистецтва. («Пр. Пр.» ч. 123).

— Чеська опера «Продана наречена» в Києві. 20-го травня в Оперовому театрі відбулася звітна вистава оперової класи Музтехнікума — «Продана Наречена» чеського ком-

позитора Сметани, Опера малює селянське життя Чехії. («Пр. Пр.» ч. 114).

— Білоруський державний жидівський театр дає гастролі на Україні. В Києві — з 15 травня, в Харькові — з 6 червня, в Одесу приїде — 19 червня. («Комун». ч. 107).

— На міжнародній виставці пресив в Кельні сов. Україна не має свого окремого павільону, не дивлячись на те, що совітська українська преса перед виставкою ввевняла, що такий окремий павільон буде.

— Беруть міцніше до рук. ЦК ВКПб видав відозву, в якій пропонує найближчого часу організувати самостійні відділи роботи на селі при всіх ЦК національних комуністичних партій, крайових комітетах, окружних комітетах і т. д. Між иншим в цій відозві говориться: «Зміцніле при загальнім економічнім піднесенні села куркуліство чинить рішучий опір розвиткові колективізації сільського господарства, намагаючись вести за собою відсталіші групи середнього селянства. Треба з усією рішучістю добитись повної політичної ізоляції куркуліства, яке намагається зривати соціялістичне будівництво, що тепер розвивається, а також підсилений наступ пролетарської держави на капіталістичні елементи». («Пр. Пр.» ч. 113).

— Зміни й додатки до Карного Кодексу У С С Р . Президія ВУЦВК ствердила зміни й додатки до карного кодексу У С С Р , які збільшують санкції за злісний неплатіж податків, порушення закону про національзацію землі, конокрадство то-що. Відтепер усіх, хто порушує заборонену в законі купівлю й продаж землі — каратимуть позбавленням волі до 3-х років або штрафом до 500 карбованців.

До карного кодексу додатково заведено статтю, що передбачає

позбавлення волі до 6-х місяців або штраф до 500 карбованців, як-що член кооперативу передаватиме право на кредитування або спекулюватиме крамом, одержаним з кооперативу в кредит.

Конокрадство, а також крадіж волів та іншої великої худоби, каратимуть позбавленням волі до до 3-х років, коли-ж худобу вкрадено в трудового селянина кару збільшують до 5-х років. («Пр. Пр.» ч. 114).

— Конференція безвірників відбулася в Харькові. З докладів виявилось, що на Україні зараз є 4900 тихонівських парафій, 2200 парафій обновленських і тільки 1220 парафій автокефальних. Один з докладчиків зауважив, що не зважаючи на грі пертурбації й кризи, яких зазнала церква в зв'язку з революцією, вона зберегла свій апарат і кадри соф функціонерів. Священників перед війною було на Україні 10.563, тепер є — 10,637 як видно, ще навіть більше. Архирейів було перед війною на Україні 26, тепер є — 95, але так велике число їх поєсяюється тим, що на Україні є тепер кілька церков. Цікаві де-які статистичні дані що до віруючих. На Харьківщині, наприклад, на 40 тисяч зареєстрованих релігійних припадає 18,5 тисяч таких, що мають середню і вищу освіту. Священники вивчають науку Маркса і Леніна, щоб успішніше боротись проти комунізму. Особливо релігійний рух поширюється серед національних меншостей на Україні — жидів, німців, поляків, у яких релігія ототожнюється з національною окремішністю. Є на Україні також 100.000 різних сектантів. З докладів виявилось, що разом зі збільшенням релігійного руху, падає антирелігійна робота безвірницьких організацій на місцях. Релігійні організації провадять велику роботу серед молоді на Україні. Так зване «Християнське Духівництво» організовує серед молоді гуртки хорів, спортові й т. д. й таким чином поширює на молодь свій вплив. Дуже помітний рух серед жидівських клери-

калів, які уживають навіть заходів економічної допомоги біднішому жидівському населенню з коштів, які дістають від закордонних жидівських організацій. («Комуніст». ч. 104).

— Ілюстрація до настрів. Гурток асирійців, що живуть в Артемівському, озброївшись палицями, напав на комсомольця Визарева, що удавав мулу на першотравневому карнавалі, й сильно побив його. Винних затримали, провадиться слідство. («Пр. Пр.» ч. 116).

— З'їзд представників колективних господарств в Харькові. З рефератів, прочитаних на цьому з'їзді, слідує, що так званий «усуспільнений сектор» охоплює на Україні всього лише 2.026.000 десятин землі, тоб-то 5,4 відс. всієї земельної площі с.-г. призначення, та й то сюди входять всі форми «усуспільненого» виробництва, як то побачимо далі; властиво ж комуні представляють собою незначний відсоток суми спільних господарств, який до того ще падає. Всі колективні господарства разом уявляють собою 2 відсотки на 5.000.000 селянських господарств на Україні. До початку біжучого операційного року нараховувалося на Україні понад 11300 різних колективних об'єднань, з них — понад 5.000 машинотракторних товариств, біля 3900 товариств спільної обробки землі, 2180 артіль й тільки 242 комуні. Усі ці колективи об'єднували 320.000 чоловік або 1,35 відс. всього сільського населення України. Рівнобіжно з ростом колективних господарств, йде також процес розпаду раніш заложених, бо мабуть практика вчить, що усе воно не так добре, як про те говорять агітатори й в минулому періоді було ліквідовано біля 2000 колективних господарств. Що до форми колективних об'єднань, то за останні роки на Україні спостерігається велике зростання товариств спільної обробки землі. 1924 року

серед усіх колективних об'єднань було 6,7 відс. комун, 90,8 відс. артілей і 2,5 відс. товариств спільної обробки землі. 1927 року комун було 3.9 відс., артілей 34.4 відс. і товариств спільної обробки землі — 61,7 відс. З цих усіх даних бачимо, який незначний відсоток представляє собою комунальне господарство на Україні, яке до того ще, як показують цифри, що далі то зменшується, а усе оте «усупільнене» господарство являється, очевидно, нічим іншим, як звичайною сільсько-господарчою кооперацією, яка має на Україні всі підстави до розвитку і розвивалася б без большевиків може ще краще. («Комуніст». ч. 120).

— Як на Україні «колективно» господарюється. На думку окружної кооперативної ради Одесьчини широке надання матеріальних пільг сприяло хаотичному народженню колективів, серед яких багато нежиттєздатних. Кредити роздриливалися, негосподарчо використовувалося й видавалося безгляду виробничих планів. Кооперативна рада вважає, що коли настануть терміни платежів, неминуче розпадеться частина новоутворених колективів.

План землевпорядження «колгоспів» виконано лише частково. Неземлевпоряджена земля колгоспів становить 50 відс. Агротехнічне обслуговування колективів недостатнє. («Комуніст». ч. 104).

— Українізація міста Харькова. В березні цього року Жовтневий районний партійний комітет зробив перевірку українізації в партійних осередках свого району, при чому виявилось, що «українізація остається до сих пор слабым местом в партработе района» і далі: «українізація в общественных организациях, как правило, ведется на русском языке». — Це висновки районного партійного комітету про інших. Не менше цікава думка зі сторони про українізацію самого районного комітету. «Укрдержстрах» у своєму справозданні говорить: «Докладчики, присылае-

мы из райпарткома, как правило украинским языком не владеют», («Комуніст». ч. 121).

— А так українізація виглядає в Києві. По відділах та підприємствах комунальних господарств панує російська мова, або жахливий жаргон. Завідуючі відділами та фахівці вживають російської мови. Коли ж їх пошастило уже українізувати, то їх українська мова виглядає так, як подають слідуючі приклади: «Лазні вічінені з 10 до 2 год», «Цена білета 20 коп», «Орієнтувальню для освітлення скажемо», «Відповісти по существу», «Для руководства при складанню умови», «Поштаря відмовити, бо тариф затверджен», «В преніях, товариші, багато виявилось цікавих питань. Тут тов. Кліменко зачепил питання, що торкається до будування шкіль». Або ще так: «По ордеру одержано від заказчика», «Видано комісійного вознаграждения», «Одержано в вчет за заказ», «Гербовий сбор на папір», «Погашен вексель на суму внесенну им 13-IX-26», «Воробьево в погашение боргу», «Рахунок клуба инвалидов» й т. д. («Пр. Пр.» ч. 113).

— Жидівське переселення з України на Далекий Схід. З Києва виїхала до Бір-Біджанського району друга група жидівських переселенців у складі робітників і кустарів. Вони мають там на місці уже готове приміщення. («Пр. Пр.» ч. 119).

— 25 жидівських родин з Київщини на землю в Крим. Київська окружна філія ОЗЕТ одержала наряд на переселення 25 жидівських родин до Євпаторійського району. Незабаром вони виїдять уже на місце, щоб підготувати чорний пар. («Пр. Пр.» ч. 119).

— Результати хлібозаготівлі за 25 день травня. Зібрано большевиками на Україні хліба за цих 25 день тільки 38, 8 відс. місячного

плану. Селяне уперто не дають хліба.

— Селяне хліб ховають. В багатьох районах України міліція викрила сховані селянами запаси дзерна. В Котовському районі виявлено у шости господарів понад 100 тон хліба. В Синельниківському районі міліція знайшла у одного залізничника 23.5 тон хліба, що привіз його приятель «куркуль», який розмістив таким чином більше вагона хліба по своїх знайомих. По хуторах знайдено хліб під підлогою таємь. Багато господарів вивозять хліб в голе й закопують його в ямах. («Комуніст». ч. 117).

— Далі хліб здирають ще краще: Уніфікація совітського хлібозаготівного апарату. Щоб забезпечити погоджену діяльність заготовних організацій, Рада Праці й Оборони СРСР визнала за потрібне уніфікувати державний хлібозаготівний апарат, утворити єдине, загальносоюзне державне акційне товариство «Союзхліб» («Комуніст» ч. 113).

— По великих українських містах уже відчувається брак хліба. У Києві перед хлібними крамницями знову появились великі хвосты. («Пр. Пр.» ч. 115).

— Продукція вугілля в Донецькому басейні падає. За першу половину травня добуто тільки 38,8 відс. місячного плану. Добовий добуток вугілля значно зменшився в порівнянні з місяцем квітнем. Так, в першій половині травня добуток становив 67,5 тисяч тон, тоді як у першій половині квітня — 69,2 тис. тон. Продуктивність праці робітників зменшується, очевидно, як наслідок совітських умов праці. В першій половині квітня добова продуктивність праці одного робітника рівнялася 0.491 тони, в першій половині травня спала на 0.475

тони, тоді як по передбаченій програмі ця продуктивність мусить бути 0.53 тони. («Комуніст». ч. 118).

— Большевики неможуть створити для робітників нормальних умов праці. Недавно закінчено обслідування дрібної кустарної та приватної промисловости на Україні. Виявилось, що робочий день по деяких підприємствах триває від 9 до 14 годин. Молодь працює дуже часто 9-12 годин. В багатьох випадках порушено законодавство про підлітків. В третині обслідуваних підприємств робітників не було цілком застраховано. («Комуніст». ч. 103).

— До того і комісії охорони праці не ведуть свою роботу як слід. На конференції комісії охорони праці харківських підприємств виявилось, що комісії працюють без плану, не популяризують своїх робіт серед робітництва, недостатньо стежать за виконанням своїх пропозицій і пропозицій інспектури праці, мляво боряться з надурочними роботами и т. д. («Комуніст». ч. 115).

— Совітські нрави. В Стаїно в школі «Місцпроуча» на Рівківській копальні учні Евдокімов та Мосій встромили ножа в спину вчителя Полевка. («Пр. Пр.» ч. 125).

— Збільшилися пожежі на Україні. Останнього місяця часто трапляються пожежі на селі в Харківській окрузі. За квітень і перші дні травня зареєстровано 30 великих пожеж, що дали збитку понад 20.000 карб. Найбільше пожеж, як виявилось, виникло від підпалів. Як «Пр. Пр.» ч. 111 запевнює, «підпалювали куркулі, щоб тероризувати людиність».

— Київ. Статистичні дані з р. 1926 показують, що населення, Києва за останніх 50 літ зросло на 250 відсотків і по національностям розділяється так: українців

— 42 відс., росіян — 24,5 відс., жидів — 27,4 відс., поляків — 2,6 відс. Як далеко зайшла русифікація в Києві видно з того, що українську мову повсякчасно уживають тільки 27,9 відс. всієї людності Києва, російську — 52 відс., жидівську — 16 відс., і польську — 1,6 відс. Письменних між українцями в Києві є 68 відс., між росіянами — 74 відс., жидами — 78 відс. і поляками — 84 відсотки. («Пр. Пр.» ч. 114).

— Де-які статистичні дані що до великих українських міст. В Харківі на одну душу населення припадає 3 відра води, в Києві — 2,6, а в Одесі — 6,5 відра. Коли в Києві каналізовано до 60 відс. вулиць, а в Одесі — 37 відс. то в Харківі каналізацію мають лише 17 відс. вулиць. У Києві трамвай обслуговує понад 50 відс. вулиць, в Одесі до 30 відс., в Харківі-ж лише 5 відс. Із 3534 кілометрв харківських вулиць забруковано лише 160 кілометрів. («Комуніст». ч. 115).

У Франції.

— В Крезота Моншане. Після довгого з'ясування непорозумінь, які позостались в спадщину з попереднього часу, можна сказати, що тяжке становище громади, яка була напередодні ліквідації, починає поправлятися. Громадяне оправляються від зневір'я і знеохочення, яке було серед них. Починають платити членські вкладки і повертатись до культурної праці. Мистецький гурток імени Кропивницького, який те ж був дуже підупав, реорганізовано наново. Відчувається лише брак директента та відповідного режисера. 26 травня в Крезота, на вечері, влаштованім управою філії Військового Товариства (річниця сполуки двох армій), і 27-го на вечері, влаштованім в Моншане Громадою мистецький гурток виконав цілий програм дуже гарно. Відограно було «Куди вітер віє» та «Ніч під

Івана Купала». В першій гарно провели свої ролі пані Раманюкова, пані Ліопова, п. Кобзарь та п. Давиденко. Особливо майстерно провів роль Корецького п. Романюк. «Ніч під Івана Купала» пройшла слабенько, але як гурткова сцена ця п'єса взагалі трудна для постановки. На прикінці під орудою п. Ліопи під симфоничну оркестру відбувся на сцені український балетовий танок «Чоботи», «Катерина» і «Гопак». З жінок приймали участь в балеті пані Ліопова, Романюкова, і Ожембловська, з чоловіків — панове Кобзарь, Душа і Мельник. Гучним оплескам публіки не було кінця. Організаторам і виконавцям належить щира подяка.

— Оден-ле-Тіш. З нагоди 8 річницї з'єднання двох українських армій в районі Ямпольа 5 травня 1928 року, Українська Громада в Оден-ле-Тішу 20 травня влаштувала вечірку, 50 відсотків чистого прибутку від якої пішло на фонд для влаштування притулку для українських інвалідів війни і праці, що перебувають у Франції. Програм вечірки був такий: реферат, вистава «Батраки», драма на 4 дії Костенка і балет. Під час антрактів продавались розетки з української національної стрічки, чистий прибуток з чого пішов на вищеозначений уже фонд інвалідів. На жаль, день вистави був призначений досить невдало, що і відбилося на зборі. По підрахулку після вистави виявилось: 50 відс. від чистого прибутку дали 46 фр., 35 сант., продаж розеток. — 158 фр. 75 сант., разом 205 фр. 10 сант., яка сума і була передана Управі Т-ва б. вояків армії УНР у Франції. В Оден-ле-Тішу та околицях нараховується около 25 членів вищезазначеного Т-ва, з цієї кількості присутніх було тільки 5.

— Українські футболисти. Закінчився футбольний сезон. Майже у всіх державах, куди тільки доля закинула українських емігрантів, українська молодь, зорганізувавшись у відповідні команди, приймала

участь в футбольних змаганнях, наглядно підтверджуючи цим, що і в галузі спорту українці емігранти є щось окреме і не зливаються в єдиному російському морі. Одною з таких команд є українська команда в Монтаржі у Франції, яка входить до складу французького спортивного клубу м. Монтаржі. Здається, що це єдина українська футбольна команда у Франції. Заснувалася вона лише на початку 1927 року з бувших учнів таборових шкіл, котрі переїхали потім до Франції, на фізичну працю. Персональний склад цієї команди такий: п. п. Грушецький, Лечук, Марушак, Олійник, Селянський, Сварика (капітан), Хоменко і др. Не дивлячись на дуже короткий час існування, щоденну 10, а то і 12 годинну фізичну працю, при обмеженості грошових засобів, футбольна команда, з великої любові до цієї галузі спорту і непереможного бажання достойно репрезентувати український спорт і поширити і на провінції відомості про себе, про свій спорт, взялася до праці. І, треба віддати їй належне, нею зроблено надзвичайно багато, як у відношенню свого фахового вишколення, так і відношенню репрезентації і пропаганди. За цей короткий час, пильно працюючи над своїм удосконаленням в кожну вільну від фабричної праці хвилину, команда з слабенької, неорганізованої, здібної лише до змагань з запасовими командами, перетворилася в добре дисципліновану, з гарною технікою наступу й оборони, з швидким темпом, з м'якою, інтелективною манерою гри. За сезон 1928 року українська команда прийняла участь в 22-х змаганнях в слідуючих місцях Франції: Баньо, Менсі, Мальзерб, Шато-Лондон, Шосней, Шампань, Корбе, Санс, Лоріс і др. Виграно матчів — 7, програно — 5, невіршених — 10. Одно з цих змагань, а саме в місті Менсі відбулося на кубок м. Менсі з дуже сильною місцевою командою. Українській команді прийшлося грати в неповному складі (10 проти 11), — перший хавтайм, не дивлячись на енергійний наступ французів, скінчився 0:0 і тільки в другому

хавтаймі наша команда програла! Частину програних матчів пояснюються виключно не повним комплектом команди, а також і тим, що часто приходилося грати, за браком людей, хворим і пораненим на попередніх матчах грачам, що звичайно і від билосся на наслідках. У всіх місцях, де приходилося українській команді грати, її дуже радо вітали і після кожного матча відбувалися спільні товариські сходини французьких і наших футболістів, на яких наші спортсмени перетворювались в політиків і подавали інформації як про себе, свій спорт, так і про той край і ті ідеали, за здійснення яких вони ще так недавно збройно боролись. Разом з тим після кожного матча в місцевих французьких газетах уміщувались відчити про змагання, що також ширило відомості про Україну і українців. Брак місця не дозволяє занотувати всі ті різнородні труднощі, які ставили на шляху праці українській команді. Особливо гостро відчувався брак грошей і людей. Правда, команда користувалася допомогою місцевої української Громади, але ця допомога не була вистарчаючою для задоволення кінцевих потреб команди і тому частенько приходилося нашим спортсменам виділяти зі свого важкого заробітку якийсь франк на потреби команди.

С. С.

В Чехословаччині

— З життя і діяльності українського університету у Празі 30 травня б. р. відбулися загальні збори професорів та доцентів Українського Університету в Празі, на яких було переведено вибори нового ректора на 1928-9 рік та заслухано справоздання про діяльність Університету за минулий рік і акт ревізійної комісії. Ректором обрано звичайного професора Вєлдимира Тимошенка. На збора-

рах факультетських колегій відбулися вибори деканів, при чому на філософичному факультеті деканом обрано проф. Петра Андриєвського, а на правничому — проф. Ст. Дністрянського. Минулого року в складі проф. колегії було: 23 — звичайних професори, 3 — надзвичайних, 1 доцент-суплент, 1 доцент, 2 приват-доценти та 4 лектори, разом 34 особи. Студентів було імастрикульовано: в зимовому семестрі на філософичному факультеті — 132 (українців — 121, чехів — 5, білорусинів — 1, сербів — 1, москалів — 1, жидів — 2 і на правничому — 113 (українців — 94, білорусинів — 2, чехів — 8, москалів — 1, мад'ярів — 2, вірменів — 1, осетинів — 1, Грузинів — 3, жидів — 1). В літньому семестрі на філософичному факультеті — 106, (українців — 97 білорусинів — 1, чехів — 3, болгарів — 1, сербів — 1, москалів — 2, жидів — 1), на правничому — 88, (українців — 70, білорусинів — 3, чехів — 8, москалів — 1, мад'ярів — 2, литвинів — 2, вірменів — 1, осетинів — 1).

На філософичному факультеті було переведено: 2 — філософично-педагогічних іспити, 10 — доповнюючих з латини (для студентів з матурою реальних гімназій), 7 — малих ригорозів та 3 великих ригорози. Одержали дипломи доктора філософії: Равич Антоїна і Осадча Євгенія. На правничому факультеті переведено іспитів: 2 історично-правничих іспити, 5 — судових, 5 — політичних; ригорозів: 5 — історичних наук, 5 — судових, 3 — політичних. Одержали диплом доктора прав: Чхінвадзе Д., Ковальов А., Накашідзе Г., Бистролстов Д., Джанджгава Ю., Кирица М.

Науково-педагогічна діяльність професорської колегії виявлялася в провадженні викладів з університетського курсу, семінарів та практичних вправ, при чому на філософичному факультеті провадилися виклади з 28 предметів — 70 годин тижнево, семінарії і практичні вправи провадилися з 12 предметів — 20 годин тижнево. На правничому факультеті провадилися виклади з 25 предметів —

53 години тижнево; семінарії провадилися з 11 предметів — 15 годин тижнево.

Протягом минулого року провадилися виклади з таких предметів: а) на філософичному факультеті: історія грецької філософії, історія розвою естетичних поглядів, основні проблеми методології історії, громадської культурне становище України в XVI — XVII в., історія степової України від давніх часів до появи татар, історія Західної Європи в XIX в., історія України, чужоземні подорожні по Україні XVI — XVIII ст., Братства на Україні, українське козацтво до Бо д. Хмельницького, римський державний і адміністративний устрій, римське приватне та суспільне життя, грецько-перські війни, грецькі вази архаїчних стилів, огляд літературних джерел до історії України за античної доби, мистецтво доби Бароко, культура мальованої кераміки, козацьке Бароко, українська граматика, історія апокрифичної літератури на Україні, порівнююча граматика класичних мов, морфологія грецького і латинського дієслова, чеська, французька та англійська мови. Органічна хемія, загальна біологія, найновіші часи історії землі, соціальна гігієна. б) На правничому факультеті: енциклопедія права, теорія правного думання, загальні основи права, соціологія, історія українського річевого і зобов'язуючого права, джерела українського права та права гетьманщини, історія і система римського права, церковне управління, цивільний процес, загальна частина цивільного права, торговельне та векселеве право, кримінальне право, політичне право, сучасні течії науки про державу, фінансове право, адміністративне право; теорія політичної економії, історія господарського побуту, комерцієльне право, бюджетова статистика, кримінальний процес, державне право, господарська кон'юнктура, світовий ринок, аграрна політика, сільсько-господарська економія, міжнародне право.

З 1-го січня 1928 року Університет переведено під управу міністерства шкіл і народньої освіти

та розповсюджено на нього всі правила, які зобов'язують на чеських університетах. Університетський курс продовжується 4 роки. Після скінчення курсу та витримання ригорозних іспитів студенти одержують диплом доктора філософії або доктора прав. Наука в університеті безплатна, але університет не уділює стипендії за браком коштів. Прийом нових студентів на всі курси починається з 1-го жовтня 1928 року. Прохання з відповідними документами в оригіналах чи посвідчених копіях, (метрика, матуральне свідоцтво середньої школи) належить подавати на ім'я декана відповідного факультету, на адресу: *Ukrajinska universita, Stepanska ul. — 49/II., Praha II, Ceskoslovenska Republika.*

— Конференція Української Радикальної Демократичної Партії. 3-го червня в Празі відбулася конференція членів Центрального Комітету і представників місцевих громад Української Радикально-Демократичної (с.-ф.) Партії. Крім перебуваючих в ЧСР членів Центрального Комітету в конференції взяли участь також члени комітету з Парижу і делегати від Празької і Подєбрадської громад та від громад, що знаходяться в Польщі. Конференція заслухала звіт Закордонного Бюра партії за минулий рік, доклади про діяльність уряду УНР, про міжнародну ситуацію, про ситуацію на Україні, про тактику партії і про реорганізацію Закордонного Бюра. До складу нового Закордонного Бюра було обрано: 5 членів Центрального Комітету, по одному представникові від Празької та Подєбрадської громад і 2 представники від партійних громад, що знаходяться в Польщі. З ухвалених резолюцій загального характеру зазначити треба такі: про підтримку уряду УНР всіма силами партії, про підтримання активного зв'язку між громадянами, про зведення стійкої реєстрації членів партії, про видання партійного бюлетеня, партійної літератури, про видання збірника по іде-

логії партії та про активізацію партійної роботи.

В Туреччині.

По від'їзді з Царьгороду б. голови Української Громади на Туреччині п. Зоц-Кравченка, якого вислано без вказівок основ за межі Туреччини, — головою Громади заступив сотник Забело Микола — голова спелучених земляцтв Поділля та Волині. Генеральним писарем призначено поручника Філатова Костя. Членами президії залишилися п. л. інженер Куксін Олександр — голова Київського земляцтва (знає добре чужоземні мови, завше, як приходить, виконує обов'язки зносин з владою та чужоземцями; має великий досвід та гарні зв'язки) та Салько — голова земляцтва Таврії з Кримом.

Культурно-просвітня праця потроху продовжується та шириться. Останніми часами дуже хвилює громадянство необхідна процедура заміни документів, бо, як відомо, турецька влада по від'їзді з Туреччини п. В. Приходька та других представників укр. громадянства в роках 1920-1923, перестала лічитись зі старими українськими паспортами б. укр. посольства на Туреччині, й визнає тільки посвідчення російської «Організації зашити и помощи русскимъ въ Турціи», — чим примусила усіх українців обмінити свої рідні паспорти на якісь посвідчення. Тепер, як те ж відомо, усіх росіян вислають з Туреччини і їм дозволено в останнє проживати лише до 1 лютого 1929 року. За цей час необхідно усім українцям, при допомозі уряду УНР та усіх найбільших українських інституцій Америки та Європи, відновити свою належність до України та одержати паспорти від уряду УНР або картки ідентичности, посвідчені представником Ліги Націй. Українців на Туреччині приблизно чоловік 450-458. Головою Громади приймаються у цьому напрямку заходи.

В Німеччині

— В Українському Науковому Інституті в Берліні відбувся 1 червня виклад доцента др. Залозецького на тему: «Візантійська куль-

тура й її відношення до України-Руси» — частина 1,

а 8 червня др. Оляничина на тему «Даніель Олівеберг — український посол при королі шведським Карлі X Густаві та великих курфюрстах Бранденбурзьких».

З м і с т.

Париж, неділя, 17 червня 1928 року — ст. 1. Давній. Літературні спостереження — ст. 3. О. Лотоцький. Український Никодим — ст. 6. В. Леонтович. Спогади — ст. 9. Друга річниця смерті Симона Петлюри в Парижі — ст. 15. К. Р. Лист із Праги — ст. 16. В. П. 25 травня в Подєбрадах — ст. 19. Дмитро Геродот. Сумні розмови в Румунії — ст. 20. Женеvecь. Ліга Націй та справа української еміграції — ст. 22. В. Ч. V-ий з'їзд української еміграції у Франції — ст. 24. Парафіяни. 3-й церковний з'їзд у Франції — ст. 26. З. М. Ольга Кобилецька — дорога гостя української еміграції в Празі — ст. 28. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 29. З преси — ст. 33. Хроніка: З Великої України — ст. 39. У Франції — ст. 41. В Чехословаччині — ст. 45. В Туреччині — ст. 47.

КОЖДОМУ ДАРОМ

хто закупить у нашій книгарні хоч за найменшу суму книжок
даємо

ПРЕМІЮ

У нас на складі великий вибір укр. книжок, мап, картин, портретів: Шевченка, Франка, С. Петлюри і Богуна, листівки і українські товариські відзнаки.

Жадайте безплатно каталог по адресі: **Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula. Wien I. Riemergasse, 2. AUTRICHE.**

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau. Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.
Педагує — Комітет. Адміністратор: **Іл. Коєнко**

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imprimerie de Navarre, 5 rue des Gobelins, Paris